

Ministerul Educației și Cercetării

Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților

Buletinul* informativ “Învățământul pentru romi” nr. 21 / din 13 octombrie 2005

Buletinul este structurat de consilierul pentru limba romani și romi, Gheorghe Saru, din cadrul Direcției Generale Învățământ în Limbile Minorităților din Ministerul Educației și Cercetării, având la bază materiale elaborate de MEdC și de alte instituții guvernamentale și neguvernamentale.

Buletinul se dorește a fi un document de lucru între instituțiile guvernamentale și neguvernamentale care inițiază / derulează / finanțează activități în domeniul educației pentru romi.

Seria principală de buletine a apărut în intervalul 1999 – 2001 (ultimul număr al primei serii fiind nr. 18 / 28 august 2001). Următoarele numere au fost: nr. 19 / 15 ianuarie 2004 și nr. 20 / 12 octombrie 2005.

Gheorghe Saru

CUPRINS

PROGRAME PENTRU ÎNVĂȚĂMÎNTUL DESTINAT RROMILOR *

- A.** Programe școlare pentru limba și literatura rromani (clasele I – X); programele pentru cl. a XI-a și a XII-a sunt în curs de elaborare).....p. 3
- B.** Programa școlară pentru limba rromani, an I, în Programul de recuperare școlară „ansa a II-a”..... p. 72
- C.** Programa școlară pentru istoria și tradițiile minorității rromilor (clasele VI–VII).....p. 79

*document compilat de Gheorghe Saru la data de 26 ianuarie 2005 și revizuit la data de 21 aprilie 2005

A. Programe școlare pentru limba și literatura romani (clasele I – X)*

* programele pentru cl. a XI-a și a XII-a sunt în curs de aprobare

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

**PROGRAME ȘCOLARE REVIZUITE PENTRU
CLASELE I – A II-A**

LIMBA ȘI LITERATURA ROMANI

*Aprobat prin ordin al Ministrului
Nr. 4686 din 05.08.2003*

București, 2003

NOTĂ DE PREZENTARE

Curriculum-ul de Limbă și literatura romani este destinat elevilor de la grupele/ clasele care studiază limba romani ca limbă maternă, în coli cu predare în limba română.

În conformitate cu documentele normative în vigoare, disciplinei Limbă și literatura maternă în coli cu predare în limba română îi sunt alocate 3-4 ore pe săptămână.

Întrucât studiul limbii și literaturii romani reprezintă o componentă esențială a ariei curriculare "Limbă și comunicare", ce garantează elevului accesul la cultura comunicativă și literară de bază, actualul curriculum îi propune:

- dezvoltarea progresivă la elevi a competențelor esențiale ale comunicării orale și scrise;
- cunoașterea a trei copii a valorilor spirituale romane;
- oferirea unor deschideri spre interculturalitate.

Din această perspectivă, programa cuprinde:

1. Obiective-cadru - definite în corelație cu obiectivele celorlalte discipline din aria curriculară "Limbă și comunicare" și urmite pe parcursul întregii colarități obligatorii;
2. Obiective de referință - deduse din obiectivele cadru și definite în progresie pentru fiecare an de studiu;
3. Exemple de activități de învățare - sugestii de exerciții și diferite antrenamente care pot conduce la atingerea obiectivelor de referință;
4. Conținuturi - temele de abordat pentru realizarea obiectivelor; acestea sunt adaptate vârstei elevilor.

În contextul experiențelor didactice, autorii de curriculum au optat ca la clasa I să fie incluse numai obiectivele ce vizează formarea și dezvoltarea capacităților de comunicare orală și cunoașterea culturii proprii. Prin urmare scrierea în limba romani se introduce din clasa a II-a.

Cele 3-4 ore săptămânale rezervate în ciclul primar studiului limbii și literaturii romani la clasele la care predarea celorlalte discipline se face în limba română asigură:

- **la clasa I**, consolidarea și îmbogățirea lexicului însușit de elevi în etapa precolară;
- **la clasa a II-a**, fixarea literelor cu valori și grafie comune în limba maternă și în limba română, precum și învățarea literelor și a combinațiilor de litere ce presupun o grafie și o pronunție diferită în limba romani în raport cu limba română.

În curriculum sunt marcate cu asterisc (*) obiectivele și conținuturile pentru extinderi.

Acestea pot fi utilizate în cazul în care la o anumită clasă s-a optat pentru 4 ore pe săptămână la limba romani.

OBIECTIVE CADRU

- 1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral**
- 2. Dezvoltarea capacității de exprimare oral**
- 3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)**
- 4. Dezvoltarea capacității de exprimare în scris**
- 5. Formarea atitudinilor de empatie culturală și intercultural**

OBIECTIVE DE REFERIN ¹ I EXEMPLE DE ACTIVIT I DE ÎNV ARE

1. Dezvoltarea capacit ii de receptare a mesajului oral

Obiective de referin	Exemple de activit i de învăre
<i>La sfâr itul clasei I elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei I se recomand urm toarele activit i:</i>
1.1. s desprind semnifica ia global a unui mesaj oral pe o tem familiar , articulat clar i rar	- exerci ii de tipul “ adev rat/ fals”;
1.2. s disting cuvintele într-o propozi ie audiat	- selectare i ordonare de imagini;
1.3. s disting sunetele i silabele dintr-un cuvânt audiat	- selectare de obiecte sau imagini;
	- exerci ii de pozi ionare a unor cuvinte;
	- exerci ii de desp r ire a cuvintelor în silabe.

2. Dezvoltarea capacit ii de exprimare oral

Obiective de referin	Exemple de activit i de învăre
<i>La sfâr itul clasei I elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei I se recomand urm toarele activit i:</i>
2.1. s construiasc propozi ii logice despre experien e personale	- formarea de cuvinte pe baza silabei ini iale date;
2.2. s alc tuiasc enun uri proprii cu cuvinte din limba comun , corecte din punct de vedere gramatical	- alc tuire de propozi ii;
2.3. s foloseasc formule uzuale de ini iere i încheiere a unui dialog	- alc tuire de propozi ii;
2.4. s se prezinte i s prezinte pe cineva cu ajutorul înv torului	- formulare de întreb ri i r spunsuri în cadrul unui dialog;
2.5. s descrie o imagine pe baza unor întreb ri de sprijin	- exersare de dialog;
2.6. s povesteasc o întâmplare pe baza unei succesiuni de imagini	- activit i în perechi;
	- joc de rol;
	- exerci ii de monolog, cu sprijin;
	- lectur de imagini;
	- r spunsuri la întreb ri;
	- lectur de imagini.

5. Dezvoltarea atitudinilor de empatie cultural i intercultural

Obiective de referin	exemple de activit i de învăre
<i>La sfâr itul clasei I elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei I se recomand urm toarele activit i:</i>
5.1. s manifeste curiozitate fa de s rb torile laice i religioase respectate în familie i în comunitate	- conversa ie în limba matern ;
	- activit i de grup.

¹ Obiectivele de referin notate cu asterisc nu sunt obligatorii. Ele pot intra în curriculum-ul la decizia colii.

CON INUTURI

- **Eu si familia mea** : eu, corpul meu, împr c mintea mea; ocupa iile p rin ilor; activit i în familie; ziua de na tere; prietenii no tri, în vizit la prieteni; comportament i rela ii în societate (prezentare, salut, rug minte, permisiune, formul ri de scuze etc.).
- **Satul**: casa, curtea, animalele domestice, p s ri, gr dina: legume, plante, flori, fructe, pomi fructiferi, copaci; p durea; câmpul.
- **Casa**: casa p rin ilor, apartamentul; camera personal , ograda; zile deosebite; modalit i de petrecere a timpului liber.
- **Mâncarea**: micul dejun; musafiri, la cump r turi; în buc t rie.
- **Strada**: descrierea str zii, plimbare prin parc, reguli de comportament, mijloace de transport, reguli de circulatie.
- **coala**: înv toarea, obiecte de studiu, curtea colii, pauza.
- **Anotimpurile**: prim vara, vara, toamna, iarna.
- **Animalele si p s rile**: animale de cas , p s ri de curte, animale i p s ri s lbatice, gr dina zoologic .

Program colar elaborat de înv. Mihaela Z treanu în anul 2000 i revizuit în 2003 de:

înv. Daniela Chircu – Cristil

înv. Pantilie Chircu – Cristil

înv. Mihaela Z treanu

conf. dr. Gheorghe Sarau

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul clasei a II-a elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a II-a se recomand următoarele activități:</i>
1.1. să înțeleagă semnificația globală a mesajului oral	- exerciții de ascultare și confirmare a înțelegerii mesajului ascultat - formulări de întrebări și răspunsuri
1.2. să distingă cuvintele și sensul lor într-o propoziție dată	- exerciții de delimitare a cuvintelor într-o propoziție dată - exerciții de stabilire a sensului unui cuvânt necunoscut prin raportare la context,
1.3. să-și concentreze atenția pentru a asculta mesaje formulate de diferite persoane	- exerciții de ascultare a unor mesaje formulate de diferite persoane - conversații de grup pe teme curente.

2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul clasei a II-a elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a II-a se recomand următoarele activități:</i>
2.1. să construiască enunțuri logice	- povestirea unor fapte, întâmplări; - descrierea unor obiecte - povestirea unor texte citite, audiate;
2.2. să pronunțe clar și corect sunetele și cuvintele	- exerciții de pronunțare corect; - recitarea unor poezii;
2.3. să ofere sinonimul din limba comună pentru cuvintele dialectale	- exerciții de vocabular; - alcătuire de propoziții;
2.4. să manifeste inițiativă în comunicarea orală	- antrenament pentru exprimarea opiniilor și atitudinilor proprii; - conversație în grup pe teme date.

3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul clasei a II-a elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a II-a se recomand următoarele activități:</i>
3.1. să identifice litere, grupuri de litere, silabe, cuvinte și enunțuri în textul tipărit și în textul scris de mână	- exerciții de recunoaștere a literelor, grupurilor de litere, a cuvintelor pe suport tipărit;
3.2. să sesizeze legătura dintre text și imaginile care îl însoțesc	- exerciții de comentare a imaginilor cu trimiteri la semnificația textului;
3.3. să desprindă semnificația globală a unui text citit	- răspunsuri la întrebări pe marginea textului citit; - exerciții de tipul "adevărat"/ "fals";
3.4. să citească fluent și corect scurte enunțuri cunoscute	- exerciții de accentuare și de intonare;
3.5. să manifeste curiozitate pentru lectură	- exerciții de inițiere în citirea unor cărți pentru copii; - cunoașterea bibliotecii școlare.

4. Dezvoltarea capacității de exprimare în scris

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a II-a elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a II-a se recomand următoarele activități:</i>
4.1	s scrie corect litere, silabe și cuvinte	- exerciții de copiere; - exerciții de dictare; - completare de rebusuri simple (cu suport imagistic); - completare de text lacunar (litere și silabe în cuvinte, cuvinte în propoziții);
4.2	s construiască în scris scurte propoziții, corecte din punct de vedere gramatical	- alcătuirea unor propoziții simple; - exerciții de autocorectare;
4.3	s reproducă în scris un text corect, lizibil și îngrijit, utilizând punctul și semnul întrebării	- exerciții de scriere, de încadrare corectă a literelor și a spațiilor delimitate;
4.4	s manifeste interes pentru exprimarea în scris	- jocuri de denumire a imaginilor; - completare de rebusuri.

5. Dezvoltarea atitudinilor de empatie culturală și interculturală

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a II-a elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a II-a se recomand următoarele activități:</i>
5.1	s manifeste interes pentru descoperirea și cunoașterea unor obiceiuri și tradiții specifice etniei	- realizarea de colecții de fotografii, obiecte din cultura proprie; - colecționarea de scrisori redactate în limba română și comentarea formulor caracteristice de salut, urare etc.; - povestirea de către elevi a unor obiceiuri din familiile lor.

CONȚINUTURI

- **Cartea:** Prezentare generală
- **Alfabetul**
  - literele mici și mari de tipar și de mână
  - citirea cuvintelor și a textelor;
  - literele specifice alfabetului limbii române;
  - prezentarea și scrierea corectă a combinațiilor de litere;
- **Cuvântul ca element de bază pentru comunicare;**
  - citirea cuvintelor;
  - scrierea cuvintelor;
  - desprinderea cuvintelor în silabe;
- **Dialogul**
(la nivelul a două persoane, la început; la nivelul mai multor persoane, în semestrul al II-lea)
- **Textul**
  - Studierea textului: citire corectă, fluentă și expresivă a acestuia, explicarea cuvintelor nou întâlnite, soluționarea problemelor de vocabular prilejuite de parcurgerea respectivului text.
  - Textele vor reflecta, prin tematica lor, universul copilăriei și valorile specifice acestuia.
  - Textele vor fi atât de tip literar cât și de factură nonliterară și nu vor totaliza mai mult de 75-100 de cuvinte fiecare (printr-o gradare progresivă de la o lecție la alta).
  - Scrierea textului: copiere (cerințe elementare de așezare în pagină).
  - Scriere caligrafică: Cultivarea gustului elevilor pentru scrierea de acest tip.
- **Ortografia**
  - Scrierea cuvintelor potrivit cerințelor ortografice: scrierea cu literă mare, la începutul unei propoziții, a unui substantiv propriu.
  - Scrierea corectă a grupurilor vocalice și consonantice.
- **Punctuația**
  - Utilizarea semnelor de punctuație întâlnite în texte: punctul, semnul întrebării, semnul exclamării. Linia de dialog și liniuța de unire vor fi marcate întotdeauna cu sprijinul învățătoare/învățătorului.

Program colar elaborat de inv. Mihaela Z treanu în anul 2000 i revizuit în 2003 de:

inv. Daniela Chircu – Cristil

inv. Pantilie Chircu – Cristil

inv. Mihaela Z treanu

conf. dr. Gheorghe Sarau

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAM ȘCOLAR PENTRU CLASA A III-A

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Aprobat prin ordin al Ministrului

Nr. 5198 din 01.11.2004

București, 2004

NOT DE PREZENTARE

Curriculum-ul de *Limba și literatura romani* este destinat elevilor de la grupele/ clasele care studiază limba romani ca limbă maternă, în coli cu predare în limba română.

În conformitate cu documentele normative în vigoare, disciplinei Limba și literatura maternă în coli cu predare în limba română îi sunt alocate 3-4 ore pe săptămână.

Întrucât studiul limbii și literaturii romani reprezintă o componentă esențială a ariei curriculare "Limba și comunicare", ce garantează elevului accesul la cultura comunicativă și literară de bază, actualul curriculum îi propune:

- dezvoltarea progresivă la elevi a competențelor esențiale ale comunicării orale și scrise;
- cunoașterea de către copii a valorilor spirituale române;
- oferirea unor deschideri spre interculturalitate.

Din această perspectivă, programa cuprinde:

5. Obiective-cadru - definite în corelație cu obiectivele celorlalte discipline din aria curriculară "Limba și comunicare" și urmărite pe parcursul întregii școlarități obligatorii;
6. Obiective de referință - deduse din obiectivele cadru și definite în progresie pentru fiecare an de studiu;
7. Exemple de activități de învățare - sugestii de exerciții și diferite antrenamente care pot conduce la atingerea obiectivelor de referință;
8. Conținuturi - temele de abordat pentru realizarea obiectivelor; acestea sunt adaptate vârstei elevilor.

Cele 3-4 ore săptămânale rezervate în ciclul primar studiului limbii și literaturii romani la clasele la care predarea celorlalte discipline se face în limba română asigură:

- **la clasa I**, consolidarea și îmbogățirea lexicului însușit de elevi în etapa preșcolară;
- **la clasa a II-a**, fixarea literelor cu valori și grafie comune în limba maternă și în limba română, precum și învățarea literelor și a combinațiilor de litere ce presupun o grafie și o pronunție diferită în limba romani în raport cu limba română;
- **la clasele a III-a și a IV-a**, însușirea și folosirea fără dificultate a cerințelor impuse de curriculum la nivelul receptivității și exprimării orale, al receptivității mesajului scris (citire/lectură) și al exprimării scrise.

OBIECTIVE CADRU

6. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral   7. Dezvoltarea capacității de exprimare oral   8. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)   9. Dezvoltarea capacității de exprimare în scris   10. Formarea atitudinilor de empatie culturală și intercultural

CLASA A III-A

A. OBIECTIVE DE REFERIN ² I EXEMPLE DE ACTIVIT I DE ÎNV ARE

1. Dezvoltarea capacit ii de receptare a mesajului oral/în elegerea dup auz

Obiective de referin	Exemple de activit i de înv are
<i>La sfâr itul clasei a III-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a III-a, se recomand urm toarele activit i:</i>
1.1 s desprind semnifica ia global a unui mesaj clar articulat, emis cu vitez normal	- selectare i ordonare de imagini; - selectarea imaginii potrivite semnifica iei mesajului audiat; - exerci ii de recunoa tere a semnifica iei textului audiat, pe baza unor imagini prezentate; - jocuri de simulare a mesajului audiat anterior;
1.2 s recepteze corect mesajul în func ie de condi iile comunic rii	- exerci ii de corectare prin semnalizare; - exerci ii de executare a unor comenzi emise de diferi i interlocutori; - jocuri de rol, pantomime pentru demonstrarea în elegerii diferitelor mesaje emise;
1.3 s identifice informa ii de detaliu dintr-un mesaj clar articulat rostit cu vitez normal	- exerci ii de tip „adev rat” / „fals”; - exerci ii de discriminare a informa iilor esen iale de cele de detaliu dintr-un mesaj ascultat; - exerci ii de identificare a detaliilor dintr-un mesaj ascultat;
1.4 s sesizeze corectitudinea unui enun oral	- exerci ii de percep ie fonic a intona iei propozi iei; - exerci ii de semnalare a unor pronun ii gre ite; - exerci ii de identificare i corectare a unor îmbin ri de cuvinte încorecte în cadrul unui enun ;
1.5 s discearn sensul unui cuvânt nou prin raportare la un mesaj emis clar i rar	- exerci ii de stabilire a sensului unui cuvânt necunoscut prin raportare la context; - corelarea cuvântului cu explica ia sa corect dintr-un set de defini ii date;
1.6 s manifeste aten ie fa de interlocutor în diferite situa ii de comunicare	- jocuri de rol de tipul vorbitor-ascult tor, vizând formarea comportamentului de ascult tor activ; - simul ri ale unor situa ii concrete de comunicare pe teme cotidiene concrete; - jocuri de grup cu teme date, simul ri.

2. Dezvoltarea capacit ii de exprimare oral

Obiective de referin	Exemple de activit i de înv are
<i>La sfâr itul clasei a III-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a III-a, se recomand urm toarele activit i:</i>
2.1 s utilizeze cuvinte, sintagme, expresii noi în enun uri proprii, accentuând corect cuvintele	- alc tuire de propozi ii cu ajutorul unor cuvinte, sintagme, expresii date; - dialoguri în perechi / grup; - exerci ii de accentuare corect în limba român ; - jocuri didactice de utilizare a categoriilor semantice: sinonime, antonime (f r men ionarea terminologiei tiin ifice);
2.2 s redea prin cuvinte proprii con inutul unui fragment dintr-un text citit sau dintr-un mesaj audiat	- formularea de întreb ri de clarificare a aspectelor pe care nu le-au în eles din textul citit sau din mesajul ascultat; - formularea de r spunsuri la întreb rile ce vizeaz informa iile esen iale sau de detaliu ce se desprind din fragmentul de text citit sau din mesajul audiat;

² Obiectivele de referin notate cu asterisc nu sunt obligatorii. Ele pot intra în curriculum-ul la decizia colii.

Obiective de referin

La sfâr itul clasei a III-a, elevul va fi capabil:

- 2.3 s utilizeze corect, în enun uri proprii, elementele de construc ie a comunic rii studiate
- 2.4 s - i adapteze vorbirea la diferite situa ii de comunicare în func ie de partenerul de dialog

Exemple de activit i de înv are

Pe parcursul clasei a III-a, se recomand urm toarele activit i:

- exerci ii de trecere din vorbire direct în vorbire indirect ;
- povestirea independent a unui fragment citit sau mesaj audiat;
- exerci ii de construire corect a propozi iilor simple i a celor dezvoltate, a propozi iilor enun iative (propriu-zise i exclamative) i interrogative (f r folosirea terminologiei tiin ifice);
- exerci ii de integrare corect , în enun uri proprii, a p r ilor de vorbire;
- exerci ii de dialog cu persoane diferite;
- jocuri de rol pentru exersarea unor acte de vorbire: ini ierea, men inerea i încheierea unui schimb verbal; recunoa terea i descrierea unei persoane sau a unui obiect; utilizarea formulelor de salut, de prezentare, de permisiune, de solicitare; formularea unor întreb ri sau a unor r spunsuri; povestirea unor fapte i întâmpl ri; exprimarea acordului sau a dezacordului în leg tur cu un fapt sau cu atitudinea unei persoane;
- conversa ii cu unul sau mai mul i interlocutori pe teme cunoscute;

3. Dezvoltarea capacit ii de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)

Obiective de referin

La sfâr itul clasei a III-a, elevul va fi capabil:

- 3.1 s identifice elemente de baz ale organiz rii în pagin a textului literar/nonliterar
- 3.2 s desprind ideile principale dintr-un text citit
- 3.3 s citeasc în mod con tient i corect un text cunoscut de mic întindere
- 3.4 s citeasc în ritm propriu un text scurt necunoscut
- 3.5 s recunoasc secven ele narative i dialogate dintr-un text
- 3.6 s recunoasc în texte diferite

Exemple de activit i de înv are

Pe parcursul clasei a III-a, se recomand urm toarele activit i:

- exerci ii de recunoa tere a titlului, autorului, alineatelor;
- exerci ii de sesizare a a ez rii textului în raport cu ilustra ia;
- exerci ii de recunoa tere a diferitelor tipuri de litere de tipar;
- citire selectiv ;
- exerci ii de delimitare a unui text narativ în fragmente logice;
- exerci ii de identificare i de formulare a ideilor principale din textele citite;
- exerci ii de accentuare i intonare corect ;
- exerci ii de citire pe roluri;
- exerci ii de memorare i recitare a unor poezii;
- exerci ii de citire a textelor de mic întindere, respectând intona ia impus de semnele de punctua ie;
- exerci ii de citire la prima vedere;
- exerci ii de lectur individual ;
- exerci ii de citire, în ritm propriu, a unor texte necunoscute;
- exerci ii de identificare a vorbirii directe;
- exerci ii de semnalare a secven elor dialogate dintr-un text narativ dat;
- exerci ii de identificare a vorbirii directe într-un text dat;
- exerci ii de argumentare a folosirii dialogului în textele narative;
- exerci ii de citire pe roluri;
- exerci ii de identificare a p r ilor de vorbire studiate

Obiective de referin	Exemple de activit i de nv are
<p><i>La sfâr itul clasei a III-a, elevul va fi capabil:</i></p> <p>elemente de construc ie a comunic rii studiate</p>	<p><i>Pe parcursul clasei a III-a, se recomand urm toarele activit i:</i></p> <p>(substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul);</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de identificare a p r ilor de propozi ie studiate (subiectul, predicatul, p r ile secundare de propozi ie); - exerci ii de exprimare a propriilor gânduri, sentimente în leg tur cu faptele i ac iunile personajelor prezentate în texte literare; - vizite la biblioteca colii; - formul ri de întreb ri i r spunsuri vizând con inutul textelor citite.
<p>3.7 s manifeste interes pentru lectur</p>	

4. Dezvoltarea capacit ii de exprimare în scris

Obiective de referin	Exemple de activit i de nv are
<p><i>La sfâr itul clasei a III-a elevul va fi capabil:</i></p>	<p><i>Pe parcursul clasei a III-a se recomand urm toarele activit i:</i></p>
<p>4.1 s respecte regulile de desp r ire în silabe, ortografia i punctua ia într-un text propriu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de aplicare a regulilor de desp r ire în silabe în dict ri i autodict ri, transcrieri, copieri sau în scrierea unor enun uri proprii; - exerci ii de folosire corect a majusculei; - exerci ii de utilizare corect a semnelor de punctua ie;
<p>4.2 s povesteasc în scris fragmente dintr-un text citit</p>	<ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de trecere de la vorbirea direct la vorbirea indirect ; - exerci ii de formulare în scris a r spunsurilor la întreb ri; - exerci ii de povestire în scris a unor fragmente dintr-un text citit;
<p>4.3 s redacteze texte de mic întindere, înând seama de p r ile componente ale unei compuneri</p>	<ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de redactare a unor texte scurte, pe baza unui suport vizual, dup o ilustra ie sau dup un ir de ilustra ii, dup benzi desenate, ir de întreb ri; - alc tuirea planului simplu de idei; - exerci ii de redactare a povestirii unor fragmente din text; - exerci ii de construire corect a propozi iilor simple i dezvoltate, respectând topica specific limbii rromani; - antrenament de structurare a textului scris în cele trei p r i: introducere, cuprins, încheiere;
<p>4.4 s a eze corect în pagin textele scrise, respectând scrierea cu alineate i spa iul liber între cuvinte, scrierea caligrafic i lizibil</p>	<ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de scriere caligrafic ; - antrenament de a ezare corect în pagin i de respectare a scrierii cu alineate; - exerci ii de distan are i de marcarea titlului;
<p>4.5 s manifeste interes pentru redactarea corect i îngrijit a compunerilor i a textelor cu destina ie special</p>	<ul style="list-style-type: none"> - alc tuire de enun uri scurte i de mesaje scrise în diferite situa ii de comunicare; - exerci ii de redactare a unor bilete, felicit ri; - copieri, transcrieri, dict ri; - exerci ii de evaluare / autoevaluare a redact rii îngrijite i corecte a diverselor tipuri de texte.

5. Dezvoltarea atitudinilor de empatie cultural i intercultural

Obiective de referin	Exemple de activit i de nv are
<p><i>La sfâr itul clasei a III-a elevul va fi capabil:</i></p>	<p><i>Pe parcursul clasei a III-a se recomand urm toarele activit i:</i></p>

- 5.1 s manifeste interes fa de - programe artistice;
 crea ia popular specific etniei - serb ri;
 - ez tori.

B. CON INUTURILE ÎNV RII

1. Formarea capacit ii de lectur /citire

- Cartea (actualizare: a ezarea textului în pagin). **Cuprinsul**³.
- Textul. **Titlul. Autorul.**
- **Textul literar**
- **Textul narativ. Recunoa terea personajelor. Delimitarea textului în fragmente logice.**
- Poezii cu tematic divers . **Strofa. Versul.**

Tematica textelor trebuie s reflecte universul copil riei i valorile proprii acestuia. Studierea textului literar se refer la citirea con tinent i corect a acestuia, la explicarea cuvintelor nou întâlnite, la solu ionarea problemelor de vocabular prilejuite de parcurgerea textului respectiv. Autorii de manuale vor utiliza atât texte create de ace tia, cât i texte folclorice i ale scriitorilor rromi din România i din str in tate, pân la 150-175 de cuvinte fiecare. Manualul se va încheia cu câte un vocabular rrom-român i român-rrom, structurate pe baza cuvintelor întâlnite în manualul respectiv.

---

2. Formarea capacit ii de comunicare

- Comunicarea oral
 Componentele comunic rii dialogate (actualizare). **Adaptarea la particularit ile interlocutorului. Formularea ideilor principale. Povestirea oral a unui fragment dintr-un text narativ.**
 Intonarea propozi iilor exclamative, enun iative i interogative (actualizare).
 Dialogul (actualizare).
 Construirea de dialoguri în situa ii concrete sau **imaginare.**
Elemente de comunicare nonverbal (gesturi, mimica).
 Se recomand ca elevii, folosindu- i deprinderile de exprimare oral , s poat realiza urm toarele acte de vorbire:
  - ini ierea, men inerea i încheierea unui schimb verbal;
  - recunoa terea i descrierea unei persoane sau a unui obiect;
  - **utilizarea formulelor de salut, de prezentare, de permisiune, de solicitare;**
  - formulare de întreb ri/ r spunsuri;
  - **povestirea unor fapte i întâmpl ri, dup un suport vizual sau dup un plan de idei dat;**
  - **exprimarea acordului sau a dezacordului în leg tur cu un fapt sau cu atitudinea unei persoane.**

- **Comunicare scris . Procesul scrierii**

Organizarea textului scris. Scrierea caligrafic (actualizare). A ezarea corect în pagin : plasarea titlului, folosirea alineatelor (actualizare). **P r ile componente ale unei compuneri (introducerea, cuprinsul, încheierea).**

Ortografia: scrierea corect a cuvintelor care con in grupuri de litere: ph, th, kh, h, **i a celor ce cuprind litere ca:** ș, ș, ț, ț, ș, ș, ș, ș, **q**, **ç**, **ă**. **Utilizarea ortogramelor an -o/ an -i/ an -e; k-o/ k-i/ k-e.**

Punctua ia:

Semnele de punctua ie: punctul, semnul întreb rii, semnul exclam rii, **linia de dialog, virgula, dou puncte.**

---

³ Ceea ce apare cu scris îngro at reprezint o no iune nou .

Contexte de realizare:

- a) Scrierea funcțional (cu scop practic, informativ). Tema de clasă / de acasă. Copieri, transcrieri, dictări⁴. **Biletul. Felicitarea.**
- b) Scrierea imaginativă. **Compunerea unor scurte texte (7-12 enunțuri) pe baza unui suport vizual, după o ilustrație sau după un ir de ilustrații, după benzi desenate, ir de întrebări.**
- c) Scrierea despre textul literar. **Formularea în scris a răspunsurilor la întrebări. Povestirea scrisă a unor fragmente de text. Planul simplu de idei.**

3. Elemente de construcție a comunicării

- **Lexicul**

Cuvântul. Cuvinte cu formă diferită și sens asemănător cuvinte cu sens opus – diferențierea terminologiei.

- **Morfologie**

Cuvântul – parte de vorbire

Substantivul. Substantive comune și substantive proprii. Numărul

Adjectivul. Acordul adjectivului în număr cu substantivul determinat

Pronumele. Pronumele personal. Persoana și numărul

Numeralul. Recunoașterea numeralelor cardinale. Scrierea corectă a numeralelor simple (fără terminologie)

Verbul. Persoana. Numărul

- **Sintaxa**

Partea de propoziție. Funcția sintactică de subiect. Subiectul exprimat prin substantiv și subiectul exprimat prin pronume personal. Funcția sintactică de predicat. Acordul predicatului cu subiectul. Principale de propoziție. Secundare de propoziție. Propoziție simplă. Propoziție dezvoltată.

Program școlar elaborat de învă. Mihaela Zătreanu în anul 2000 și revizuit în 2004 de:

înv. Daniela Chircu – Cristil

înv. Pantilie Chircu – Cristil

înv. Mihaela Zătreanu

conf. dr. Gheorghe Sarau

---

⁴ Textele ce vor fi utilizate pentru dictare nu vor conține mai mult de trei linii de dialog.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASA A IV-A

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Aprobat prin ordin al Ministrului

Nr. 3919 din 20.04.2005

București, 2005

NOT DE PREZENTARE

Curriculum-ul de *Limba și literatura rromani* este destinat elevilor de la grupele/ clasele care studiază limba rromani ca limbă maternă, în coli cu predare în limba română.

În conformitate cu documentele normative în vigoare, disciplinei *Limba și literatura maternă* în coli cu predare în limba română îi sunt alocate 3-4 ore pe săptămână.

Întrucât studiul limbii și literaturii rromani reprezintă o componentă esențială a ariei curriculare "Limba și comunicare", ce garantează elevului accesul la cultura comunicativă și literară de bază, actualul curriculum îi propune:

- dezvoltarea progresivă la elevi a competențelor esențiale ale comunicării orale și scrise;
- cunoașterea de către copii a valorilor spirituale rromane;
- oferirea unor deschideri spre interculturalitate.

Din această perspectivă, programa cuprinde:

1. Obiective-cadru - definite în corelație cu obiectivele celorlalte discipline din aria curriculară "Limba și comunicare" și urmărite pe parcursul întregii școli obligatorii;
2. Obiective de referință - deduse din obiectivele cadru și definite în progresie pentru fiecare an de studiu;
3. Exemple de activități de învățare - sugestii de exerciții și diferite antrenamente care pot conduce la atingerea obiectivelor de referință;
4. Conținuturi - temele și structurile limbii, abordate pentru realizarea obiectivelor; acestea sunt adaptate vârstei elevilor.
5. Standarde curriculare la sfârșitul clasei a IV-a.

Cele 3-4 ore săptămânale rezervate în ciclul primar studiului limbii și literaturii rromani la clasele la care predarea celorlalte discipline se face în limba română asigură:

- **la clasa I**, consolidarea și îmbogățirea lexicului însușit de elevi în etapa preșcolară;
- **la clasa a II-a**, fixarea literelor cu valori și grafie comune în limba maternă și în limba română, precum și învățarea literelor și a combinațiilor de litere ce presupun o grafie și o pronunție diferită în limba rromani în raport cu limba română;
- **la clasele a III-a și a IV-a**, însușirea și folosirea fără dificultate a cerințelor impuse de curriculum la nivelul receptivității și exprimării orale, al receptivității mesajului scris (citire/lectură) și al exprimării scrise.

OBIECTIVE CADRU

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral
2. Dezvoltarea capacității de exprimare oral
3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)
4. Dezvoltarea capacității de exprimare în scris
5. Formarea atitudinilor de empatie culturală și intercultural

OBIECTIVE DE REFERIN ⁵ I EXEMPLE DE ACTIVIT I DE ÎNV ARE

I. Dezvoltarea capacit ii de receptare a mesajului oral

Obiective de referin	Exemple de activit i de învăre
<p><i>La sfâr itul clasei a IV-a elevul va fi capabil:</i></p> <p>1.1. s decodeze sensul global al unui mesaj dialogat, emis cu vitez normal</p> <p>1.2. s desprind ideile principale dintr-un mesaj clar articulat cu vitez normal</p> <p>1.3. s selecteze detalii dintr-un mesaj rostit cu vitez normal</p> <p>1.4. s sesizeze structurile gramaticale corecte / incorecte dintr-un mesaj ascultat</p> <p>1.5. s deduc sensul cuvintelor necunoscute din diferite mesaje orale</p> <p>1.6. s manifeste aten ie i în alegere fa de mesajele emise de diferi i interlocutori</p>	<p><i>Pe parcursul clasei a IV-a se recomand urm toarele activit i:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de tip “adev rat/ fals”; - alegerea unei imagini care sugereaz semnificatia mesajului dintr-un set de imagini date; - reprezentarea prin pantomim a mesajelor interlocutorilor dintr-un text dialogat; - exerci ii de discriminare a esen ialului de detaliu; - exerci ii de recunoa tere a unor momente semnificative dintr-un mesaj audiat; - exerci ii de identificare a detaliilor dintr-un mesaj rostit cu vitez normal ; - ordonarea temporal a secven elor unui mesaj oral; - exerci ii de tip “adev rat/ fals”. - exerci ii de discriminare a structurilor gramaticale (morfologice i sintactice) corecte de cele incorecte, prin semnalizare, prin bifare; - exerci ii de semnalare a corectitudinii / incorectitudinii gramaticale ap rute în exprimarea proprie sau a colegilor; - exerci ii de sesizare a dezacordurilor între forma adjectivului i a substantivului determinat; - exerci ii de sesizare a cuvintelor/expresiilor care împiedic în alegerea mesajului audiat; - exerci ii de stabilire a sensului unui cuvânt necunoscut prin raportare la context; - rela ionarea cuvintelor necunoscute cu defini ia lor; - exerci ii de ascultare a dialogurilor elev-elev, înv tor-elev, pe diferite teme cotidiene; - exerci ii de practicare a ascultarii active, a în elegerii fa de mesajele emise de diferi i interlocutori.

⁵ Obiectivele de referin pentru clasa a IV-a se bazeaz pe obiectivele de referin pentru clasele I – a III-a, pe care le integreaz i le dezvolt .

2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul clasei a IV-a elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a se recomand următoarele activități:</i>
2.1 să alcătuiască mesaje corecte din punct de vedere gramatical, respectând intonația și accentul	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru folosirea corectă a acordului; - exerciții de rostire corectă a cuvintelor cu probleme de accentuare; - exerciții de reglare a intonației, a vitezei proprii de a vorbi; - jocuri de cuvinte; - exerciții de recitare a unor poezii;
2.2 să construiască pe baza planului de idei un text oral scurt	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a elementelor semnificative ce trebuie transmise prin mesaj; - exerciții de reformulare a unui mesaj; - exerciții de stabilire a ideilor în jurul cărora se organizează o temă dată; - activități de comunicare pe baza unui plan de idei realizat anterior; - exerciții de povestire a unui text cunoscut, pe baza unui plan de idei dat;
2.3 să redea prin cuvinte proprii conținutul unui text citit sau al unui mesaj audiat	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de transformare a vorbirii directe în vorbire indirectă; - povestirea orală a unor texte literare/nonliterare citite sau a unor mesaje audiate;
2.4 să construiască texte orale scurte pe baza unei imagini	<ul style="list-style-type: none"> - lectura după imagini.
2.5 să integreze adecvat în exprimarea orală proprie elementele de construcție a comunicării studiate	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de stabilire a acordurilor gramaticale; - exerciții de utilizare corectă a substantivelor în genitiv și dativ; - exerciții de selectare a formelor flexionare corecte și de integrare a lor în enunțuri proprii; - exerciții de construire a propozițiilor simple și a propozițiilor dezvoltate; - exerciții de completare a enunțurilor cu elemente de construcție a comunicării învățate;
2.6 să-și adapteze vorbirea la diferite situații de comunicare	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de dialog cu persoane diferite; - conversații pe teme cunoscute; - exerciții de adaptare a elementelor de comunicare nonverbal la comunicarea verbală în diferite situații de dialog; - exerciții de adaptare a tonului și timbrului potrivit pentru comunicarea unui mesaj oral; - simularea unor situații de comunicare (convorbiri telefonice, dialoguri formale și informale de diverse tipuri) în cadrul cărora elevii să realizeze acte de vorbire precum: utilizarea formulelor de salut, de prezentare, de permisiune, de solicitare; formularea unor întrebări sau a unor răspunsuri; povestirea unor fapte întâmplătoare;

3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul clasei a IV-a elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a se recomand următoarele activități:</i>
3.1. să sesizeze rolul ilustrațiilor ce însoțesc un text	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de recunoaștere a corespondenței dintre mesajul transmis de ilustrație și cel transmis de text; - exerciții de asociere a momentelor dintr-o narativă cu ilustrațiile corespunzătoare; - exerciții de ordonare a ilustrațiilor după succesiunea momentelor acțiunii prezentate de text; - exerciții de identificare a elementelor prezente în ilustrații care completează informația transmisă de diverse texte, afișe sau articole din revistele pentru copii;
3.2. să desprindă idei principale și informații de detaliu dintr-un text citit (literar / nonliterar)	<ul style="list-style-type: none"> - extragerea ideilor principale conform succesiunii momentelor narative; - exerciții de delimitare a unui text în fragmente logice; - exerciții de formulare a ideilor principale într-o succesiune logică; - selectarea din text a caracteristicilor fizice și morale ale personajelor; - exerciții de discuție a textelor citite, în funcție de următorii parametri: „cine” (personajele), „ce face?” (acțiunea), „când”, „unde” (plasarea acțiunii în timp și spațiu), „cum” (modul de desfășurare a acțiunii); - exerciții de citire explicativ și selectiv pentru desprinderea informațiilor esențiale și de detaliu dintr-un text citit;
3.3. să citească în mod conștient, corect, fluent și expresiv un scurt text cunoscut	<ul style="list-style-type: none"> - lectura expresivă; - exerciții de citire a unui text cunoscut, cu adaptarea intonației la semnele de punctuație; - exerciții de citire pe roluri; - exerciții de reglare a intensității și volumului vocii, precum și a ritmului vorbirii corespunzător încercărilor afective a mesajului; - exerciții de recitare;
3.4. să citească în mod conștient și corect un scurt text necunoscut	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de lectură la prima vedere; - exerciții de citire a unor texte la prima vedere, cu adaptarea ritmului și intonației impuse de semnele de punctuație;
3.5. să identifice secvențele narative, dialogate și cele descriptive dintr-un text narativ	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a elementelor descriptive dintr-un text narativ; - exerciții de identificare a dialogului prezent într-un text narativ; - exerciții de evidențiere a diferențelor dintre o descriere și un dialog; - exerciții de recunoaștere și de prezentare sumară a trăsăturilor fizice și morale ale personajelor;

Obiective de referin	Exemple de activit i de nv are
<p><i>La sfâr itul clasei a IV-a elevul va fi capabil:</i></p> <p>3.6 s identifice tr s turile fizice i suflute ti ale personajelor din textele studiate</p> <p>3.7 s recunoasc în textele citite elementele de construc ie a comunic rii nv ate</p> <p>3.8 s manifeste interes pentru lectura unor scurte texte, literare/nonliterare</p>	<p><i>Pe parcursul clasei a IV-a se recomand urm toarele activit i:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de recunoa tere a personajelor din textele studiate; - exerci ii de recunoa tere i de prezentare sumar a tr s turilor fizice i suflute ti ale personajelor; - exerci ii de recunoa tere a p r ilor principale i secundare de propozi ie; - exerci ii de diferen iere a propozi iilor simple de cele dezvoltate; - exerci ii de identificare a acordului dintre subiect i predicat, adjectiv i substantivul determinat, complement i verbul determinat; - vizitarea bibliotecii colii; - ez tori; - formul ri de întreb ri i r spunsuri referitoare la textele citite.

4. Dezvoltarea capacit ii de exprimare în scris

Obiective de referin	Exemple de activit i de nv are
<p><i>La sfâr itul clasei a IV-a elevul va fi capabil:</i></p> <p>4.1 s aplice în mod con tient regulile de ortografie, de punctua ie</p> <p>4.2 s alc tuiasc povestirea unui text cunoscut pornind de la întreb ri de sprijin, plan simplu de idei</p> <p>4.3 s redacteze compuneri de mic întindere, adaptându-le destina iei i scopului comunic rii</p>	<p><i>Pe parcursul clasei a IV-a se recomand urm toarele activit i:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - exerci ii de ortografie: de recunoa tere a formei corecte de scriere, de selectare, de completare, de punere în coresponden , de compunere de enun uri; - exerci ii de utilizare a cratimei în scrierea ortogramelor i a liniu ei de desp r ire în silabe în scrierea cuvintelor care nu încap la sfâr itul rândului; - exerci ii de utilizare a semnelor de punctua ie nv ate; - exerci ii de completare a enun urilor cu semnele ortografice i de punctua ie corespunz toare; - dict ri, autodict ri, corectare în perechi, autocorect ri; - jocuri gramaticale de corectare a gre elilor de ortografie i de punctua ie; - redactarea de texte cu destina ie special : cartea po tal , invita ia; - exerci ii de împ r ire a textului în fragmente logice; - exerci ii de formulare a ideilor principale; - exerci ii de transformare a secven elor dialogate în povestire; - exerci ii de dezvoltare a ideilor principale într-un ir de enun uri; - exerci ii de redactare de texte prin punerea în coresponden : imagine – cuvânt, cuvânt – imagine; - exerci ii de transpunere a unor idei într-un ir de enun uri cu o succesiune logic ; - exerci ii de descriere a unor obiecte / fiin e; - antrenament de structurare a textului scris (introducere, cuprins, încheiere);

Obiective de referin

La sfâr itul clasei a IV-a elevul va fi capabil:

4.4 s utilizeze corect, în textele redactate, elementele de construc ie a comunic rii studiate

4.5 s a eze corect în pagin textele scrise, respectând scrierea cu alineate pentru a marca trecerea de la o idee la alta

4.6 s manifeste interes fa de redactarea diverselor tipuri de texte

Exemple de activit i de înv are

Pe parcursul clasei a IV-a se recomand urm toarele activit i:

- exerci ii de identificare a p r ilor de propozi ie i a p r ilor de vorbire studiate;
- dictare selectiv ;
- exerci ii de copiere selectiv ;
- exerci ii de aplicare a regulilor gramaticale în redactarea unui text propriu;
- exerci ii de construire corect a propozi iilor simple i a celor dezvoltate;

- exerci ii de a ezare corect a textului în pagin ;
- exerci ii de plasare corect a alineatelor;
- exerci ii de reconstituire a unui text, prin a ezarea în ordine logic a fragmentelor;

- exerci ii de redactare de texte narative, descriptive, dialogate;
- exerci ii de redactare a unor invita ii, c r i po tale;
- exerci ii de înlocuire a unor expresii i cuvinte cu echivalentele cerute de context;
- exerci ii de evaluare / autoevaluare a scrierii corecte i îngrijite a diverselor tipuri de texte.

5. Dezvoltarea atitudinilor de empatie cultural i intercultural

Obiective de referin

La sfâr itul clasei a IV-a elevul va fi capabil:

5.1 s manifeste interes pentru cunoa terea unor aspecte ale culturii romani (port, es turi) i ale altor etnii

5.2 s manifeste interes pentru obiceiuri i tradi ii ale altor minorit i i cunoa terea unor obiceiuri i tradi ii române ti

Exemple de activit i de înv are

Pe parcursul clasei a IV-a se recomand urm toarele activit i:

- serb ri cu specific etnic;

- dialog pe teme culturale cu elevi din etnii diferite;
- serb ri cu specific multietnic.

CONINUTURILE ÎNVRRII

1. Formarea capacității de lectură/citire

- Cartea (actualizare). **Rolul ilustrațiilor**⁶.
- Textul literar
  - Textul narativ (actualizare). Delimitarea textului în fragmente logice. **Dialogul ca element constitutiv al unui text narativ. Personajul literar - trăsături fizice, trăsături morale.**
  - Poezii cu tematică diversă. Strofa. Versul.
- Textul nonliterar: **reclama, afișul, articole din publicații ale romilor.**

Tematica textelor trebuie să reflecte universul copilului și valorile proprii acestuia. Studiarea textului literar se referă la citirea conștientă și corectă, fluentă și expresivă a acestuia, la explicarea cuvintelor nou întâlnite, la soluționarea problemelor de vocabular prilejuate de parcurgerea textului respectiv. Autorii de manuale vor utiliza atât texte create de aceștia, cât și texte folclorice și ale scriitorilor romi din România și din străinătate, până la 250 de cuvinte fiecare. Manualul se va încheia cu câte un vocabular rom-român și român-rom, structurate pe baza cuvintelor întâlnite în manualul respectiv.

---

2. Formarea capacității de comunicare

- Comunicare orală. Structurarea mesajului

Componentele comunicării dialogate (actualizare). **Factorii perturbatori ai comunicării.** Adaptarea la particularitățile interlocutorului (actualizare). Formularea ideilor principale (actualizare). Povestirea orală a unui fragment dintr-un text narativ (actualizare). **Povestirea orală a unor texte citite sau mesaje audiate.** Intonarea propozițiilor enunțative (propriu-zise și exclamative) și interogative (actualizare). Constituirea de dialoguri în situații concrete sau imaginare (actualizare). Elemente de comunicare nonverbală – gesturi, mimă (actualizare).

Se recomandă ca elevii, folosindu-și deprinderile de exprimare orală, să poată realiza următoarele acte de vorbire:

- inițierea, menținerea și încheierea unui schimb verbal;
  - recunoașterea și descrierea unei persoane sau a unui obiect;
  - utilizarea formulelor de salut, de prezentare, de permisiune, de solicitare;
  - formularea unor întrebări sau a unor răspunsuri;
  - povestirea unor fapte și întâmplări, după un suport vizual sau după un plan de idei dat;
  - exprimarea acordului sau a dezacordului în legătură cu un fapt sau cu atitudinea unei persoane.
- **Comunicarea scrisă. Procesul scrierii**

Organizarea textului scris. Partea componente ale unei compuneri: introducerea, cuprinsul, încheierea (actualizare). **Planul inițial al compunerii.**

Ortografia și punctuația.

Scrierea corectă a cuvintelor. Utilizarea ortogramelor: an -o/ an -i/ an -e; k-o/ k-i/ k-e; **p-e/ p-i/ p-e; d-a ț/ n-a ț**

Semnele de punctuație (actualizare). **Cratima. Ghilimelele.**

Contexte de realizare

a) Scrierea funcțională (cu scop practic, informativ). **Cartea poartă. Invitația.**

b) Scrierea imaginativă (compuneri libere). Compunerea după un suport vizual, după o ilustrație sau după un set de ilustrații, după benzi desenate, set de întrebări (actualizare). Compunerea după plan dat (actualizare). **Compunerea după un plan de idei. Compuneri cu început/sfârșit dat. Compunerea pe baza unor cuvinte și a unor expresii date. Compunerea cu titlu dat. Compunerea narativ liber.**

c) Scrierea despre textul literar. Povestirea scrisă a unor fragmente din text (actualizare). Planul simplu de idei (actualizare). **Formularea de întrebări în legătură cu conținutul textului. Planul dezvoltat de idei. Povestirea unor texte de mic întindere după un plan de idei.**

---

⁶ Ceea ce apare cu scris îngroșat reprezintă o noțiune nouă.

3. Elemente de construc ia comunic rii

- **Lexicul**

Cuvântul (actualizare). Cuvintele cu form diferit i sens asem n tor (actualizare). Cuvintele cu sens opus (actualizare). **Cuvintele cu aceea i form , dar cu sens diferit.**

- **Morfologie**

Verbul (actualizare) Persoana i num rul (actualizare). **Timpul**

Substantivul (actualizare). **Genul. Num rul.**

Pronumele (actualizare). **Pronumele personal. Persoana. Num rul. Genul.**

Numeralul (actualizare). Probleme de ortografie i ortoepie: **numeralele cardinale compuse.**

Adjectivul (actualizare). Acordul adjectivului în **gen** i num r cu substantivul determinat.

Pozi ia adjectivului fa de substantiv în propozi ie.

- **Sintaxa propozi iei**

Propozi ia (actualizare). Propozi ia simpl i propozi ia dezvoltat (actualizare)

Predicatul.

Subiectul. P r ile de vorbire prin care se exprim subiectul (substantiv, pronume personal).

Acordul predicatului cu subiectul (actualizare).

Atributul - parte secundar de propozi ie care determin un substantiv.
Atributul exprimat prin substantiv, adjectiv, numeral cu valoare adjectival

Complementul - parte secundar de propozi ie care determin un verb. Complementul exprimat prin substantiv.

STANDARDE CURRICULARE DE PERFORMAN

la finele învântului primar

OBIECTIV CADRU	STANDARD
1. Dezvoltarea capacitii de receptare a mesajului oral	S1. Desprinderea semnificatiei globale i a unor informa ii de detaliu din mesajul ascultat S2. Desprinderea sensului unui cuvânt nou prin raportare la contextul mesajului ascultat
2. Dezvoltarea capacitii de exprimare oral	S3. Adaptarea mesajului la partener în situa ii de comunicare dialogat S4. Formularea unor enun uri corecte din punct de vedere fonetic, lexical i gramatical S5. Povestirea oral a unui text narativ cunoscut pe baza unui plan de idei
3. Dezvoltarea capacitii de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)	S6. Citirea con tinent i corect a unui text S7. Formularea ideilor principale ale unui text narativ S8. Identificarea secven elor narrative, descriptive i dialogate dintr-un text citit S9. Desprinderea unor tr s turi fizice i morale ale personajelor dintr-un text citit
4. Dezvoltarea capacitii de exprimare scris	S10. Alc tuirea unui plan simplu de idei al unui text narativ S11. Redactarea unui scurt text narativ propriu, pe baza unui plan de idei S12. Redactarea unor scurte texte cu destina ie special (bilet, felicitare, carte po tal , invita ie) S13. Redactarea de texte cu respectarea regulilor de desp rire a cuvintelor în silabe, a celor ortografice i de punctua ie studiate, a a ez rii corecte în pagin i a scrisului lizibil S14. Redactarea unor texte corecte din punct de vedere lexical i gramatical

Programa de mai sus a fost elaborat de înv. Mihaela Z treanu în anul 2000. Ea a fost revizuit de Daniela Chircu Cristil, Elena Mota , Gheorghe Sar u i Mihaela Z treanu în anul 2005.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Anii V – VIII de studiu

Programa școlară a fost aprobată prin Ordin al Ministrului nr. 3432 din 27.02.2003.

AUTORI:

DANIELA CHIRCU-CRISTIL

OLGA MARKUS

PANTILIE CHIRCU-CRISTIL

NOTA DE PREZENTARE

Schimbările importante petrecute în ultimii ani în procesul instructiv-educativ au făcut necesară elaborarea unui curriculum de limba română.

Curriculumul actual propune reluarea unor teme și elemente de construcție gramaticală din clasele anterioare, dezvoltându-le în contexte noi, precum și includerea unor texte noi, de o mare importanță pentru elevii care au asimilat numeroase cunoștințe și și-au dezvoltat deprinderi intelectuale.

Structura curriculumului de limba română a avut ca premise:

- situația actuală a limbii materne și ponderea ei în comunicare;
- necesitatea organizării conținuturilor predării în funcție de nevoile de limbă ale celui care învață;
- asigurarea continuității obiectivelor și conținuturilor aferente de la o clasă la alta, de la un ciclu la altul;
- formarea și stimularea capacităților mentale, ținând cont de particularitățile de vârstă;
- centrarea obiectivelor pe realizarea competenței de comunicare de către elev;
- cunoașterea de către copii a valorilor spirituale române;
- oferirea unor deschideri spre interculturalitate.

Curriculum-ul de *Limba și literatura română* pentru anii V – VIII de studiu cuprinde:

- obiective cadru, urmărite pe întreg parcursul învățământului obligatoriu;
- obiective de referință, exemple de activități de învățare și conținuturi, proiectate pe fiecare clasă / an de studiu.

În ceea ce privește limba română ca limbă maternă, dat fiind plaja orară (3-4 ore) prevăzută în planul-cadru, curriculumul conține atât obiective de referință și conținuturile obligatorii, dar și altele la decizia colii.

Sunt marcate cu asterisc (*) obiectivele și conținuturile pentru extinderi.

Acestea devin obligatorii dacă o anumită clasă a optat pentru 4 ore pe săptămână de limba română.

Curriculumul de limba română prezentat, va constitui punctul de plecare atât pentru elaborarea noilor manuale pe an de studiu, cât și un instrument care să ghidze activitatea cadrelor didactice care predau limba română la diferite trepte ale învățământului preuniversitar.

OBIECTIVE CADRU

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral
2. Dezvoltarea capacității de exprimare oral
3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)
4. Dezvoltarea capacității de exprimare scris
5. Dezvoltarea unor reprezentări culturale și a interesului, pentru studiul limbii române și al tradiției române

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ I EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE**1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral**

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
1.1 să desprind semnificația mesajului clar, articulat în condiții de perturbare a comunicării	exerciții pentru antrenarea atenției distributive;
1.2 să identifice ideile importante dintr-un text audiat rostit clar și rar	exerciții de separare a esențialului de detaliu; exerciții de tip adevărat / fals;

2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
2.1 să rostească o varietate de mesaje folosind pronunția și intonația corectă în limba comună	- exerciții prin repetare după model;
2.2 să formuleze un mesaj pe baza unei succesiuni de imagini folosind conectori temporali din limba comună	- lectură de imagini; - exerciții de practicare a conversațiilor în fraze simple;
2.3 să folosească formule conversaționale uzuale potrivit situației	- exerciții de identificare a unui obiect / unei persoane / a unei activități;
2.4 să utilizeze conținuturile formelor corecte ale părților de vorbire din limba comună	- exerciții pentru folosirea corectă a acordului;

3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
3.1 să citească fluent un scurt text la prima vedere	- exerciții de lectură la prima vedere;
3.2 să execute instrucțiunile transmise în scris	- exerciții de răspuns la comenzi;
3.3* să transfere informații dintr-un text citit într-o schemă / tabel / desen	- completarea de tabel / diagramă ;
3.4 să identifice personajele și trăsăturile acestora din textele citite	- exerciții de subliniere pe text; - exerciții cu fișe pentru fiecare personaj;
3.5* să folosească dicționarul pentru rezolvarea unei sarcini de lucru	- căutarea sensului unui cuvânt necunoscut.

4. Dezvoltarea capacității de exprimare scris

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
4.1	să redacteze scurte texte funcționale (carte poștală, felicitare)	- exerciții de auzare în pagină;
4.2	să redacteze scrisori scurte către persoane apropiate respectând formatul scrisorii	- exerciții de auzare în pagină a coordonatelor unei scrisori (formule inițiale și de încheiere, dată, adresă, semnătură);
4.3	să redacteze în limba comună compuneri după un plan dat	- redactarea de texte în limba comună;
4.4	să redacteze un text adecvat pornind de la un titlu dat și de la imagine	- exerciții de dezvoltare a unei idei în paragraf;
4.5*	să redacteze compuneri conținând narativ și dialog	- alcătuire de texte cu vorbire indirectă și directă.

5. Dezvoltarea unor reprezentări culturale și a interesului, pentru studiul limbii române și al tradiției române

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
5.1	să demonstreze interes pentru cunoașterea unor aspecte geografice locale	- utilizarea hărților, albumelor și a unor surse de documentare audio-vizuală;
5.2	să manifeste interes pentru aspecte de civilizație / culturale ale altor etnii	- dialog pe teme culturale cu elevii din etnii diferite; - serbări cu specific multi-etnic;
5.3*	să manifeste curiozitate față de aspectul de istorie a civilizației române	- activități de grup: audiții, vizionări, recitări, prezentarea unor serbări tradiționale, a unor obiceiuri prin utilizarea unor documente autentice.

CONȚINUTURI

ORGANIZARE TEMATICĂ

- **COPILUL DESPRE SINE:** adresa (*reluare și îmbogățire*), însușiri fizice și morale, naționalitate, părțile corpului și îmbrăcăminte, starea sănătății, activități sportive.
- **FAMILIA:** membrii familiei, ocupații, activități în familie, locuință, hrană.
- **COALA:** clasa, obiecte de uz școlar, activități în cadrul colii, orar.
- **COPILUL ȘI LUMEA ÎNCONJURĂTOARE:** orașul / satul natal, clădiri, formarea comportamentului ecologic, servicii, cumpărături, convorbiri telefonice.
- **VREMEA:** anotimpuri, caracteristicile vremii.
- **LUMEA FANTASTICĂ:** personaje de basm, film, desen animat, activități pentru timpul liber.
- **CULTURA ȘI CIVILIZAȚIA:** aspecte de cultură, cântece, poezii, pildă și povestiri din limba română.

ACTE DE VORBIRE

1. să salute și să răspundă la salut
2. să se prezente și să prezente pe cineva; să răspundă la prezentare

3. a angaja și a încheia un schimb verbal
4. a mulumi și a răspunde la mulțumiri
5. a cere și a da indicații de orientare
6. a situa în timp, a relata activități (la prezent, trecut și viitor)
7. a propune și a accepta
8. a cere și a da informații practice
9. a exprima sentimente
10. a exprima cantitatea
11. a cere și a propune cuiva să facă ceva
12. a descrie o imagine

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

I. FONETIC ȘI ORTOGRAFIE

- accentuare și intonație (exclamativ, interogativ)
- transcrierea sunetelor în grafemele corespunzătoare

II. VOCABULAR

- 100-150 de cuvinte și structuri lexico-gramaticale corespunzând ariilor tematice specificate

III. GRAMATIC

SUBSTANTIVUL

- formele substantivului
- terminațiile substantivului
- clasificarea substantivelor (însuflețite, neînsuflețite)
- declinarea substantivelor la singular și la plural în cazurile Nominativ, Acuzativ și Genitiv

PRONUMELE

- pronumele personale
- exprimarea posesiunii

VERBUL

- conjugarea verbelor la indicativ prezent
- conjugarea verbelor la conjunctiv

ARTICOLUL

- articolul hotărât

ADJECTIVUL

- clasificarea adjectivelor cu forme extinse și cu forme restrânse
- adjective împrumutate

SINTAXA

- noțiuni generale
- propoziții afirmative, negative, interogative, imperative
- fraze: raporturi de coordonare

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral

	<i>Obiective de referință</i> <i>La sfârșitul anului VI de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Exemple de activități de învățare</i> <i>Pe parcursul anului VI de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
1.1	s selecteze informații particulare dintr-un mesaj rostit cu viteză normală	- r spunsuri la întrebări; - exerciții cu alegere multiplă;
1.2*	s identifice elemente-cheie dintr-un mesaj rostit cu viteză normală pe subiecte familiare	- activități de confirmare a r spunsului corect (bifare, completare de tabel);
1.3	s se orienteze în spațiu pe baza unor instrucțiuni rostite clar și rar	- marcarea unui traseu pe o hartă, plan, desenarea unui plan, marcarea unei rute pe un desen;

2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală

	<i>Obiective de referință</i> <i>La sfârșitul anului VI de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Exemple de activități de învățare</i> <i>Pe parcursul anului VI de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
2.1	s manifeste inițiativă într-o interacțiune verbală	- minidialog în perechi /grup;
2.2*	s participe spontan în interacțiuni pe subiecte familiare	- activități de grup, activități de proiect;
2.3	s exprime păreri în legătură cu teme familiare	- discuții pe subiecte simple; - brainstorming;
2.4	s formuleze explicații referitoare la păreri exprimate, idei sau lecturi, mesaje ale textelor citite	- exerciții de alcătuire de enunțuri cauză-efect; - r spunsuri la întrebări de clasificare (de ce, cum, când, în ce condiții).

3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris

	<i>Obiective de referință</i> <i>La sfârșitul anului VI de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Exemple de activități de învățare</i> <i>Pe parcursul anului VI de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
3.1	s citească expresiv un text cunoscut	- lectură de roluri;
3.2	s identifice informațiile dintr-un tabel / desen / schemă	- completare de text lacunar; - r spunsuri la scurte întrebări;
3.3	s identifice forme flexionare pe text	- exerciții de subliniere, de transformare;
3.4	s deducă sensul cuvintelor necunoscute din context	- alcătuire de propoziții, exerciții cu alegere multiplă, asocierea cuvintelor cu explicații.

4. Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului VI de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VI de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
4.1	să scrie relatări ale unor evenimente trecute și experiențe personale	- redactarea de paragrafe, folosire de conectori;
4.2	să caracterizeze în scris o persoană (un personaj pe baza unui plan dat)	- activitate liberă; formulare de propoziții;
4.3*	să transfere într-un text scurt informații desprinse din scheme / diagrame / tabele	- redactare de paragraf folosind caracteristici identificate în scheme.

5. Dezvoltarea unor reprezentări culturale și a interesului, pentru studiul limbii române și al tradiției române

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
5.1	să demonstreze interes pentru cunoașterea unor locuri / zone de importanță turistică / culturală	- vizionări de diapozitive și casete, utilizarea hărții și a albumelor, realizarea în grup a unor seturi de materiale ilustrative;
5.2*	să manifeste curiozitate în descoperirea unor aspecte caracteristice vieții cotidiene	- alcătuirea unor seturi de documentare privind preocupările tinerilor, raporturi dintre generații, viața colară; - activități de proiect.

CONȚINUTURI

ORGANIZARE TEMATICĂ

- **COPILUL DESPRE SINE:** însușiri fizice și morale, (*reluare și îmbogățire*).
- **FAMILIA:** locuința, activități cotidiene, hrana / mesele zilnice, sărbători în familie (ziua de naștere, Anul Nou, Crăciunul)
- **COALA:** relații colegiale, obiecte preferate, orar
- **EXPRIMAREA OREI**
- **VREMEA:** lunile clasei a, anotimpurile
- **COPILUL ÎN LUMEA ÎNCONJURĂTOARE:** orașul / satul; obiective socio-culturale; convorbiri telefonice, mijloace de transport în comun; cumpărături
- **LUMEA FANTASTICĂ:** personaje de basm, desen animat, film
- **CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE:** aspecte geografice, povestiri și anecdote, tradiții și obiceiuri, sărbători tradiționale

ACTE DE VORBIRE

1. să angajeze și să încheie un schimb verbal
2. să inițieze și să susțină și să încheie o convorbire telefonică
3. să ceară și să dea informații
4. să exprime gusturi
5. să facă o urare, să feliciteze
6. să scuze, să răspunde la scuze

7. a propune, a accepta
8. a exprima sentimente (bucurie, team)
9. a exprima acordul / dezacordul
10. a descrie un obiect și o persoană

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

I. VOCABULAR

- 150-200 de cuvinte, sintagme, corespunzând nivelului concret al limbii, selecția este determinată de cunoștințele asimilate în anul precedent, de tematica avută în vedere și de specificul grupului de elevi

II. FONETIC ȘI ORTOGRAFIE

- pronunțarea și accent
- despărțirea cuvintelor în silabe
- vocale lungi și scurte
- intonația interogativă
- intonația exclamativă
- semne de punctuație

III. MORFOLOGIE

- **SUBSTANTIVUL**
  - clasificarea substantivelor de sex masculin
  - pluralul substantivelor masculine
  - substantive feminine provenite din substantive masculine nume de ființe
  - clasificarea substantivelor de gen feminin
  - pluralul substantivelor feminine la nominativ
  - substantive feminine din diminutive
  - cazul acuzativ (substantive masculine la acuzativ singular și plural)
  - substantive masculine și feminine la cazul sociativ instrumental
- **ARTICOLUL**
  - articolul hotărât și nehotărât pentru substantivele masculine la nominativ
  - articolul hotărât și nehotărât pentru substantivele feminine
  - articolul nehotărât pentru substantive de gen feminin
  - articolul hotărât pentru substantivele feminine și masculine la cazul acuzativ
- **PRONUMELE**
  - pronumele personal la cazul dativ
  - exprimarea posesiunii
  - pronumele personal la cazul vocativ
  - declinarea pronumelui interogativ-relativ “kon” și “so”
- **ADJECTIVUL**
  - adjective tipic române
  - adjective rezultate din împrumuturi relativ recente

- adjective de gen masculin la cazul acuzativ
- adjective provenite din substantive
- VERBUL
  - indicativ prezent (conjugarea verbelor)
  - modul conjunctiv
  - modul indicativ imperfect și perfect
  - moduri personale
- EXPRIMAREA POSESIUNII
- NUMERALUL
  - actualizarea și completarea categoriei numeralului în situații de comunicare
- SINTAXA
  - noțiuni generale
  - propoziții afirmative, negative, interogative, imperative (*reactualizare*)
  - fraze: raporturi de coordonare

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ   I   EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul anului VII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
1.1 să sesizeze ordinea evenimentelor dintr-un mesaj articulată cu viteză normală	- exerciții de ordonare de propoziții;
1.2* să stabilească legături între mesajul audiat și propria experiență	- exerciții de asociere a mesajului receptat cu informații anterioare sau cu imagini;
1.3* să desprindă latura afectiv-emoțională dintr-un mesaj audiat	- exerciții de recunoaștere a registrului comunicării și exerciții creative.

2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul anului VII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
2.1 să participe la interacțiuni verbale pe teme de interes folosind adecvat formele conversaționale	- activități în perechi și în grup; - jocuri didactice
2.2 să confirme partenerului informația primită în cadrul unui schimb verbal	- activități în perechi, microdialog, simulare;
2.3* să evedențieze semnificația personală a unor evenimente și experiențe trăite	- expunere sub formă de monolog;
2.4 să formuleze opinii pe care le susține cu exemple (din lecturi, din experiențe personale)	- analiza rezultatelor unui brainstorming; - selectare de dovezi într-un text.

3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul anului VII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
3.1 să extragă informații relevante dintr-un text pentru rezolvarea unei sarcini	- exerciții de căutare de cuvinte-cheie, idei principale;
3.2 să recunoască succesiunea secvențelor unui text citit	- exerciții de ordonare a unui set de propoziții conform unui text citit;
3.3 să identifice elementele constitutive ale frazei	- exerciții gramaticale;
3.4 să identifice atitudinea autorului dintr-un text citit	- exerciții de marcare pe text.

4. Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul anului VII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
4.1 să elaboreze texte structurate în secvențe temporale	- construirea de paragrafe; exerciții de folosire a conectorilor;

Obiective de referin	Exemple de activit i de învăare
<i>La sfâr itul anului VII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VII de studiu, se recomand urm toarele activit i:</i>
4.2 s descrie sentimente i reac ii în texte simple	- activit i de redactare individual sau în grup, scrisori;
4.3 s redacteze texte func ionale de uz personal (agenda s pt mâinii, plan de activitate, jurnal)	- completare de text lacunar; - reformulare dup modele date;
4.4 s repovesteasc un text citit / ascultat într-un num r dat de cuvinte	- exerci ii de reformulare; - transformarea din vorbire direct în vorbire indirect ; - repovestirea din alt punct de vedere (un personaj, un obiect).

5. Dezvoltarea unor reprezent ri culturale i a interesului, pentru studiul limbii rromani i al tradi iei rrome

Obiective de referin	Exemple de activit i de învăare
<i>La sfâr itul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand urm toarele activit i:</i>
5.1 s demonstreze interes pentru cunoa terea unor aspecte semnificative în organizarea vie ii cotidiene	- alc tuirea i prezentarea în fa a clasei a unor dosare tematice privind preocup rile tinerilor, raportul dintre genera ii, via a colar ;
5.2 s manifeste interes pentru descoperirea unor aspecte legate de organizarea vie ii cotidiene	- colec ie de obiecte culturale (reviste, imagini, vederi);
5.3* <i>s manifeste curiozitate în a se informa asupra unor personalit i marcante ale culturii rromilor</i>	- <i>vizion ri de casete video, utilizarea unor surse bibliografice;</i> - <i>activit i de proiect.</i>

CON INUTURI

ORGANIZARE TEMATIC

- **FAMILIA:** membrii familiei i rela iile dintre ei, ocupa ii, activit i în familie, alegerea modului de via , s rb tori în familiei
- **CASA:** înc peri, mobil , camera personal
- **COALA:** clasa, obiecte de uz colar, activit ile din cadrul colii, orar
- **PRIETENI:** rela ii de prietenie
- **UNIVERSUL PERSONAL:** prietenia, jocuri i activit i în grup, la coal , în timpul liber
- **ADOLESCENTUL DESPRE SINE:** (prezentare), identitate, personalitate, însu iri fizice i morale, vârst , etnie, adres
- **ACTIVIT I PENTRU TIMPUL LIBER:** activit i sportive, tabere, excursii, muzic
- **LUMEA FANTEZIEI:** personaje din lumea filmelor animate, din lecturi, din pove ti
- **OBICEIURI I TRADI II:** activit i specifice din perioada s rb torilor tradi ionale, mânc ruri specifice s rb torilor tradi ionale
- **CULTUR I CIVILIZA IE:** aspecte geografice, de cultur i civiliza ie, cântece, poezii, opere literare

ACTE DE VORBIRE

1. a saluta i a r spunde la salut

2. a se prezenta și a prezenta pe cineva
3. a cere și a da informații
4. a angaja și a încheia un schimb verbal
5. a mulțumi, a răspunde la mulțumiri
6. a face o urare, a felicita
7. a identifica elemente din universul familial
8. a exprima posesia
9. a relata acțiuni la timpul prezent, trecut
10. a descrie o imagine
11. a face aprecieri
12. a exprima opinia, sentimentele

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

I. VOCABULAR

- 200-250 de cuvinte și structuri lexico-gramaticale, corespunzând ariilor tematice specificate

II. FONETIC ȘI ORTOGRAFIE

- accentul și intonația
- punctuația și reguli de ortografie

III. GRAMATICA

- SUBSTANTIVUL

- *reactualizare anul VI*
- substantivele de gen masculin și feminin la cazul genitiv (singular și plural)
- substantivele de gen masculin și feminin la cazul vocativ (singular și plural)
- substantivele la cazul vocativ (singular și plural)

- ARTICOLUL

- articolul hotărât și nehotărât pentru substantivele masculine la nominativ
- articolul hotărât și nehotărât pentru substantivele feminine
- articolul nehotărât pentru substantive de gen feminin
- articolul hotărât pentru substantivele feminine și masculine la cazul acuzativ

- VERBUL

- modurile personale (imperativ, indicativ)
- diateza (diateza activ, pasiv, reflexiv)
- clasificarea verbelor (verbe tematice și atematice)

- PRONUMELE

- pronumele personal la cazul sociativ/instrumental
- pronumele reflexiv *pes* și *pen*
- forma negativă de posesiune
- pronumele posesiv
- pronumele interogativ relativ
- declinarea pronumelui interogativ-relativ
- pronumele interogativ

- ADJECTIVUL

- gradele de comparație (de egalitate, superioritate, inferioritate)
- gradul comparativ

- adjective de tip buxle (cu forme extinse)
- adjective de tip tang (cu formă restrânsă)
- NUMERALUL
  - reactualizare anul VI
  - numeralul cardinal
- SINTAXA
  - Propoziția. Fraza (*reactualizare*)
  - sintaxa propozițiilor (clasificarea propozițiilor enunțative / interogative)
  - părțile principale ale propoziției
  - subiectul
  - predicatul verbal și nominal
  - părțile secundare ale propoziției
  - atributul
  - complementul
- ADVERBUL
  - clasificarea și forma adverbilor
  - adverbe provenite din propoziții
- CONJUNCȚIA
  - clasificarea conjuncțiilor
- INTERJECȚIA
- PREPOZIȚIA

ANUL VIII DE STUDIU

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ I EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului VIII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VIII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
1.1	să identifice componentele logice ale unui mesaj audiat, rostit cu viteză normală	- exerciții de identificare a ordinii logice și cronologice a faptelor;
1.2	să deducă atitudinea vorbitorului în cadrul mesajului audiat	- exerciții de simulare; joc de roluri;
1.3*	să recunoască punctele de vedere / pozițiile exprimate de vorbitori într-un text audiat	- exerciții de repetare a argumentelor într-un mesaj în care marile discursului sunt explicite

2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului VIII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VIII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
2.1	să explice activități, întâmplări, evenimente din universul imediat	- descrieri cu suport verbal sau vizual;
2.2	să adapteze forma mesajului intenției de comunicare	- răspunsuri la întrebări; - formulare de propoziții;
2.3*	să exprime în mod clar și argumentat un punct de vedere pe teme familiare	- exerciții de exprimare a păreri personale, a unor sentimente, în diferite situații de comunicare;

3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului VIII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VIII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
3.1	să recunoască legătura logică între secvențele unui text citit	- exerciții de formulare de întrebări și răspunsuri;
3.2	să identifice relațiile dintre diferitele elemente constitutive ale frazei	- analiză de propoziții / fraze;
3.3	să extragă informații relevante din diferite surse pentru o anumită cerință	- exerciții de desprindere a informațiilor dintr-un text;
3.4*	să identifice, într-un text argumentativ, concluzia	- exerciții de reperare și de analiză argumentativă a structurii unei relații.

4. Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul anului VIII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VIII de studiu, se recomand următoarele activități:</i>
4.1	să exprime în scris opinii asupra unor teme din universul apropiat	- activități de proiect;
4.2	să realizeze redactări variate pe diverse teme de interes	- exerciții de redactare creativă, individuală sau în grup, folosirea dicționarului;

Obiective de referin	Exemple de activit i de înv are
<i>La sfâr itul anului VIII de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului VIII de studiu, se recomand urm toarele activit i:</i>
4.3* <i>s redacteze un text func ional mai amplu (cerere, raport) dup un model oferit în formul</i>	- completare de text lacunar; - dezvoltarea unui plan de activitate;
4.4 <i>s construiasc planul unei compuneri</i>	- activitate de redactare pornind de la un model, imagine;
4.5* <i>s verifice validitatea planului compunerii redactat prin alc tuirea compunerii respective</i>	- exerci ii de analiz a compunerilor.

5. Dezvoltarea unor reprezent ri culturale i a interesului, pentru studiul limbii rromani i al tradi iei rrome

Obiective de referin	Exemple de activit i de înv are
<i>La sfâr itul anului V de studiu, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul anului V de studiu, se recomand urm toarele activit i:</i>
5.1 <i>s manifeste interes pentru descoperirea unor realiz ri în domeniul artei</i>	- vizion ri de casete video;
5.2* <i>s se raporteze la elementele de cultur i civiliza ie descoperite prin studiul limbii rromani, sesizând asem n ri i deosebiri între civiliza ia tradi ional i cea actual</i>	- stabilirea de corela ii, rezolvarea punctelor comune / i/sau a diferen elor, discu ii în grup.

CON INUTURI

ORGANIZARE TEMATIC

- **FAMILIA:** membrii familiei i rela iile dintre membrii familiei, atribu ii, alegerea modului de via
- **COALA:** clasa, activit i în cadrul colii, rela ia elev-profesor
- **ADOLESCENTUL DESPRE SINE:** identitate, personalitate, vârst , na ionalitate, însu iri fizice i psihice, p r ile corpului i îmbr c mintea
- **ADOLESCENTUL I MEDIUL SOCIAL:** ora ul / satul natal, plante i animale, cl diri, servicii, convorbiri telefonice, poluarea i protec ia mediului înconjurator
- **OAMENI I LOCURI:** aspecte ale vie ii cotidiene, personalit i, rela ii între tineri
- **ACTIVIT I PENTRU TIMPUL LIBER:** excursii, tabere, serb ri, s rb tori tradi ionale
- **MIJLOACE DE COMUNICARE ÎN SOCIETATEA MODERN :** publicitate i anun uri în pres , radioul i televiziunea
- **INCURSIUNI ÎN LUMEA ARTEI:** personaje îndr gite din c r i i filma
- **CULTUR I CIVILIZA IE:** aspecte ale culturii, cântece, poezii din limba rromani

ACTE DE VORBIRE

1. a saluta i a r spunde la salut
2. a exprima sentimente
3. a se prezenta i a prezenta pe cineva
4. a descrie un obiect, o persoan , un personaj

5. a exprima inten ii
6. a angaja i a încheia un schimb verbal
7. a descrie personaje, locuri; a compara
8. a face o urare, a felicita
9. a mul umi, a r spunde la mul umiri
10. a exprima o dorin , o rug minte, o propunere
11. a relata ac iuni la prezent, trecut
12. a face aprecieri, judec i compara ii
13. a cere i a da informa ii
14. a relata o suit de evenimente

ELEMENTE DE CONSTRUC IE A COMUNIC RII

I. VOCABULAR

- 200-250 de cuvinte i structuri lexico-gramaticale corespunzând ariilor tematice specificate

II. FONETIC I ORTOGRAFIE

- punctua ie i reguli de ortografie
- accentul i intona ia

III. GRAMATICA

- SUBSTANTIVUL (*reactualizare anul VII de studiu*)
  - substantivele masculine în cazul dativ
  - declinarea substantivelor masculine i feminine la cazul dativ
  - declinarea substantivelor la cazul ablativ
  - declinarea substantivelor masculine, abstracte cu desinen a - mos
- VERBUL
  - modurile verbale personale
  - modurile verbale nepersonale
- PRONUMELE
  - pronumele demonstrative
  - declinarea pronomelor demonstrative
  - pronumele personal la cazurile genitiv i ablativ
  - pronumele nehot rât
  - pronumele negativ
- ADJECTIVUL
  - *reactualizarea no iunilor din anul VII de studiu*
  - gradul de compara ie superlativ
  - adjectivele pronominale
- NUMERALUL
  - numeralul ordinal
  - declinarea numeralelor ordinale
- SINTAXA
  - *reactualizarea no iunilor din anul VII de studiu*
  - p r ile secundare ale propozi iei

- atributul
  - complementul
  - Fraza. Clasificarea propozițiilor subordonate din frază
  - ADVERBUL
    - *reactualizarea no iunilor din anul VII de studiu*
  - CONJUNCȚIA
    - *reactualizarea no iunilor din anul VII de studiu*
  - INTERJEȚIA
    - *reactualizarea no iunilor din anul VII de studiu*
  - PREPOZIȚIA *reactualizarea no iunilor din anul VII de studiu.*
-

AUTORI:

DANIELA CHIRCU-CRISTIL

OLGA MARKUS

PANTILIE CHIRCU-CRISTIL

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAM ȘCOLAR PENTRU CLASA A IX-A
CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Programa a fost aprobată prin Ordin al ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 3458/09.03.2004.

Programa pentru cl. a IX-a – a X-a fost elaborată de:

1. Daniela Cristil Chircu – Teleorman
2. Elena Mota – Iași

București, 2004

NOT DE PREZENTARE

Parte importantă a curriculumului scris, programele colare trec printr-un proces de elaborare și revizuire în viziune curriculară.

Studiul disciplinei *Limba și literatura maternă* reprezintă o componentă esențială a ariei curriculare „Limba și comunicare”, care oferă elevului accesul la educație din perspectivă multiculturală, în formarea unor abilități necesare „pentru a face față cerințelor societății și economiei bazate pe cunoaștere și pentru a-i facilita accesul post-colar la învățare pe toată durata vieții” (*Memorandumul asupra învățării permanente*).

Pe parcursul învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-și formeze în primul rând competențele de comunicare indispensabile, în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar și coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă și să producă mesaje orale și scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii și al literaturii române are de asemenea o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opinii, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale și valorile și atitudinile enunțate în prezenta programă, din care este derivat întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării, sugestii metodologice). Aceste finalități îndeplinesc corespunzător în principal în domeniul *Comunicare în limba maternă*, așa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Anexa 2 a Memorandumului*), cât și în competențele transversale, menționate în același document, din domeniile *Cultură antreprenorială*, *Competențe civice și de relaționare interpersonală*, *A învăța să înveți*, *Sensibilizare la cultură*.

Paradigma programelor de limbă și literatură române (pentru gimnaziu și pentru învățământul liceal) este una comunicativ-funcțională. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al textului literar. Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set unitar și coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul întregii colarități obligatorii;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evident deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoștințe pe structurarea de capacități, competențe și atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare și de extindere;
- asigurarea unei baze conceptuale pentru abordarea didactică a studiului limbii și literaturii;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor și a situațiilor de învățare și adaptarea acestora la grupul-țintă;
- asigurarea caracterului flexibil și actual al studierii limbii române, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- renunțarea la compartimentarea disciplinei în „limbă” și „literatură” și adoptarea unui model didactic al cărui principiu ordonator să fie constituit de cele patru deprinderi integratoare caracteristice oricărui act de comunicare (în alegerea după auz, lectura, vorbirea și scrierea);
- reechilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise și celei orale, pe de o parte, iar, pe de altă parte, proceselor de receptare și proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii și a literaturii române în clasa a IX-a sunt:

- a. Limba și comunicare;
- b. Literatură.

Potrivit noilor planuri de învățământ, disciplina limba și literatura română este inclusă în trunchiul comun la toate profilurile unde s-a optat pentru studiul limbii materne cu patru ore pe săptămână.

Structura programei pentru clasa a IX-a este următoarea:

- Competențe generale și Valori și atitudini;
- Competențe specifice și conținuturi;
- Recomandări privind conținuturile învățării;
- Sugestii metodologice.

COMPETENŢE GENERALE

1. Utilizarea corect şi adecvat a limbii române în receptarea şi producerea mesajelor în diferite situaţii de comunicare
2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală şi stilistică în receptarea diferitelor texte literare şi nonliterare
3. Argumentarea în scris sau oral a opiniilor asupra unui text literar sau nonliterar
4. Integrarea culturii proprii în context naţional şi universal

VALORI ŞI ATITUDINI

- Cultivarea plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive şi critice prin lectura textelor
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluţia şi valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive faţă de comunicare şi a încrederii în propriile abilităţi de vorbitor şi ascultător
- Abordarea flexibilă şi tolerantă a opiniilor şi argumentelor celorlalţi
- Cultivarea unei atitudini pozitive faţă de limba maternă şi recunoaşterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală şi îmbogăţirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului faţă de comunicarea interculturală

COMPETENŢE SPECIFICE ÎN CONȚINUTURI

1. Utilizarea corect și adecvat a limbii române în receptarea și producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
1.1 utilizarea adecvat a achizițiilor lingvistice în receptarea diverselor texte	<ul style="list-style-type: none"> - niveluri ale receptării textelor orale și scrise: fonetic, ortografic și de punctuație; lexico-semantic; stilistic; textual - texte ficționale; texte nonficționale: cu caracter privat, cu caracter memorialistic, jurnalistice, administrative sau științifice
1.2 identificarea elementelor specifice din structura unor tipuri textuale studiate	<ul style="list-style-type: none"> - rolul verbelor în narative - rolul adjectivelor în descriere - rolul formulelor de adresare, de inițiere, de menținere și de încheiere a contactului verbal în monolog și în dialog - rolul conectorilor în argumentare
1.3 exprimarea oral sau în scris a propriilor reacții și opinii privind textele receptate	<ul style="list-style-type: none"> - exprimarea orală a reacțiilor și a opiniilor față de texte literare și nonliterare, față de filme vizuate (monolog, dialog, dezbateri) - exprimarea în scris a reacțiilor și a opiniilor față de texte literare și nonliterare, față de filme vizuate (jurnal de lectură, eseu structurat)
1.4 redactarea unor texte diverse	<ul style="list-style-type: none"> - rezumat, caracterizare de personaj, povestire, fișe de lectură, referat; titlu, anunț publicitar, tipuri de corespondență, formulare tipizate
1.5 utilizarea corect și adecvat a formelor exprimării orale și scrise în diverse situații de comunicare	<ul style="list-style-type: none"> - normele limbii literare la toate nivelurile (fonetic, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual) - reguli și tehnici de construire a monologului (povestire / relatare orală, descriere orală, argumentare) - reguli și tehnici de construire a dialogului (conversație, dezbateri) - rolul elementelor verbale, paraverbale și nonverbale în comunicarea orală - principiile ascultării active

2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1 aplicarea unor tehnici vizând în alegerea textelor literare sau nonliterare	<ul style="list-style-type: none"> - stabilirea ideilor principale - rezumarea - identificarea câmpurilor semantice dominante dintr-un text
2.2 identificarea temei textelor	<ul style="list-style-type: none"> - temă, motiv, viziune despre lume

Competen e specifice studiate	Con inuturi
2.3 compararea ideilor i atitudinilor diferite n dezvoltarea aceleia i teme literare	- rela ii tematice ntre textele pentru studiu din clasa a IX-a i texte studiate n gimnaziu - modul de reflectare a unei idei sau a unei teme n mai multe opere literare (apar inând unor genuri sau epoci diferite sau unor arii culturale diferite)
2.4 analiza componentelor structurale i expresive ale textelor studiate i discutarea rolului acestora n tratarea temelor	- componente structurale i expresive (elemente de construc ie a subiectului i a personajelor n texte epice; simboluri centrale n texte lirice; figuri de stil)
2.5 aplicarea conceptelor de teorie literar ⁷ n analiza i discutarea textelor literare studiate	- genuri literare (epic, liric, dramatic) - specii literare - autor, narator, eu liric, cititor; - moduri de expunere - nara iunea (nara iunea la persoana a III-a i la persoana I; momentele subiectului; timpul i spa iul n nara iune) - descrierea (portretul literar, tabloul) - dialogul (mijloc de caracterizare a personajelor) - personajul (caracterizarea personajului, portretul fizic i portretul moral) - figuri de stil (personificare, compara ie, enumera ie, repeti ie, epitet, hiperbol , antitez , metafor , alegorie, inversiune)
2.6 compararea tr s turilor definatorii ale comunic rii n textele fic ionale i nonfic ionale	- schema comunic rii i func iile limbajului - contextul comunic rii, referent (imaginar/real), limbaj, scopul comunic rii, reac iile receptorului (cititor, ascult tor) - - fic iune i realitate, „eu fic ional“ i „eu real“, text fic ional i text nonfic ional
2.7 compararea limbajului cinematografic cu acela al textului scris	- raportul text — imagine - limbajul cinematografic, limbajul literaturii (materialul de expresie specific, posibilit i de prelucrare a acestuia, impact asupra publicului) - tehnici de construc ie a subiectului narativ/filmic, tehnici de realizare a personajelor, tehnici de realizare a suspansului - cronica de film - concepte proprii cinematografiei: regie, scenariu, imagine, coloan sonor , interpretare actoriceasc

3. Argumentarea n scris sau oral a opiniilor n diverse situa ii de comunicare

Competen e specifice

Con inuturi

⁷ Toate aceste concepte au fost asimilate n gimnaziu.

Competențe specifice	Conținuturi
3.1 identificarea structurilor argumentative într-un text dat	- construcția textului argumentativ
3.2 argumentarea unui punct de vedere privind textele studiate	- tehnica argumentării - discurs argumentativ oral și scris
3.3 compararea unor argumente diferite în vederea formulării unor judecăți proprii	- interpretări și judecăți de valoare

4. Integrarea culturii proprii în context național și universal

Competențe specifice	Conținuturi
4.1 identificarea particularităților literaturii române	- creațiile orale (rolul lor în asigurarea continuității și unității lingvistice) - diferențe între dialectele limbii române
4.2 stabilirea relațiilor dintre literatura română și literatura universală	- urme ale civilizației vechi indiene în literatura română - lucrări literare române culte și contemporane, caracterul universal al creațiilor literare

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVIȘURII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **I. Literatură**, **II. Limbaj și comunicare**.

Domeniul **Literatură** este conceput cu o dominantă pentru fiecare an de studiu. În clasa a IX-a, dominantă este **Literatura și viaa. Plăcerea textului**.

Domeniul **Literatură** propune trei module: **1. Lumea cărților**, **2. Ficțiune și realitate** și **3. Literatură și alte arte**.

Structura modulară permite profesorilor și autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice). În anumite cazuri, sunt date recomandări explicite, care solicită **integrarea** conținuturilor respective în alte module.

În actualul curriculum se specifică, pentru domeniul **Literatură**, doar **numărul minimal** de texte / creații artistice (pentru clasa a IX-a: 8 texte la punctul 1; 4 texte la punctul 2; 2 filme la punctul 3), **distribuirea** în module, **tipurile** de texte recomandate în cadrul fiecărui modul. Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare modul de conținuturi, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; **atractivitate**; **valoare**; **varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Listele de exemple sunt deschise. Profesorii (autorii de manuale) pot alege alte texte / creații artistice, care nu figurează în această listă.

Se recomandă ca între textele / creațiile artistice selectate pentru studiu să fie incluse și scrieri din literatura universală sau filme aparținând cinematografului universal.

Acolo unde consideră necesar, profesorul poate lărgi numărul de texte pentru studiu. De asemenea, pot fi incluse texte suplimentare cu caracter ilustrativ.

I. LITERATURĂ

1. Fic iunea literar

Se recomand studierea unor grupaje tematice, urmând să se trateze diferit o serie de teme literare din punctul de vedere al concepțiilor și al atitudinilor exprimate, al modalităților de expresie și al reacțiilor pe care textele le provoacă la cititorilor.

Studierea acestor grupaje tematice vizează, din punctul de vedere al conceptelor teoretice, consolidarea și sistematizarea noțiunilor dobândite în clasele a V-a – a VIII-a.

Se recomand, de asemenea, familiarizarea elevilor cu o serie de noțiuni noi de estetică, teorie literară, stilistică, retorică și lingvistică prin integrarea lor operațională în celelalte module de conținuturi ale învățării, cu scopul deprinderii elevilor cu instrumentarul de analiză a textelor și de comentare a diverselor aspecte ale acestora: *temă, motiv, viziune despre lume, procedeu artistic; ficțiune, imaginație.*

Teme propuse:

La alegere: *Adolescența* sau *Joc și joacă*

La alegere: *Familia* sau *Coala*

La alegere: *Iubirea* sau *Scene din viața de ieri și de azi*

La alegere: *Aventura, călătorie* sau *Lumi fantastice* (inclusiv SF)

Se vor studia, integral sau fragmentar, cel puțin două texte literare pentru fiecare temă, de preferință din epoci diferite. Se vor alege, în ansamblu, atât scrieri în proză, cât și în versuri, aparținând celor trei genuri literare studiate în gimnaziu (epic, liric, dramatic).

De exemplu:

pentru tema *Adolescența*: Katarina Taikon, *Katitzi*; Isabela Banica, *Întâmplări din viața mea. Mothovimata an ar murro ivipen*; Marius Lakatos, *Versiunea română*: Gheorghe Saru, *Suferin și Dukhalipen*:

pentru tema *Joc și joacă*: Petre Copoiu, *Romane paramica*; Gribusyi-Ruja Alexandru, *E Nika de pe len*; Marcelo Kurthiade, adaptare *Micul print* după Antoine de Saint-Exupéry; Vasile Ionescu, *Dalba monastire*; Vasile Alecsandri, *Istoria unui galben*

pentru tema *Familia*: Mateo Maksimoff, *Pe-l droma*; Rajko Djuric, *E dajeaqe jakha*; Ion Creanga, *Amintiri din copilărie*; Romka Demeter, *Mure Dadesqe*; Delia Grigore, *Romanipen*

pentru tema *Coala*: Ion Ghica, *Coala acum 50 de ani*; I. L. Caragiale, *Bacalaureat, Triumful talentului, Un pedagog de coală nouă*; **I Konvència e Unisarde Themenqi va e havesqe xakaja. havesqe xakaja. Convenția Drepturile copilului. Xarni vèrsia*, București: I Rumunjaqi Organizàcia "Brakhen le haven; Ioan Slavici, *Budulea taichii*

pentru tema *Iubirea*: Emil Loteanu, *Satra*; Gribusyi-Ruja Alexandru, *E Nika de pe len*; Leon Negruzzi, *Tiganca*

pentru tema *Scene din viața de ieri și de azi*: Luminita Mihai Cioaba, *Tara indepartata*; Rajko Djuric, *Romane garadine lava*; Vasile Alecsandri, *Porojan*; Vasile Ionescu, *Deportarea Rromilor în Transnistria-studii documente istorice/ Te urasc Europa. Memoriile unui tigan din secolul XX-fragment*

pentru tema *Aventura, călătorie*: PetrePetcut, Gheorghe Saru, *Istoria Rromilor*; Vasile Voiculescu, *Sakuntala*; Isabela Banica, *Mothovimata an ar murro ivipen*; Gheorghe Saru, *Biblikane teksturenqo kidipen an -i rromani hib. Culegere de texte biblice în limba rromani*;

pentru tema *Lumi fantastice*: Paun Ghe.Ialomiteanu, *Arzoaica a stat la masă cu dracul*; Mircea Eliade, *La tigănci*; Viorica Huber, *Basme igănești*

2. Ficțiune și realitate

Se recomand studiul unor texte care nu apar în domeniul ficțiunii literare, legate tematic de textele literare de la punctul 1. Se va urmări cu prioritate sesizarea diferențelor privitoare la scopul comunicării, la situația de comunicare, la ceea ce se comunică și la reacția receptorului.

Se vor studia, în acest scop, cel puțin în 4 texte, câte unul din fiecare dintre următoarele categorii:

- texte cu caracter privat (scrisori, jurnale intime etc.)
- texte cu caracter memorialistic (amintiri, memorii, evocări etc.)
- texte jurnalistice (reportaj, interviu, articol, anunț publicitar etc.)
- texte administrative sau științifice (lege, regulament, raport, referat, studiu științific etc.)

Acestea pot fi repartizate fie mai multe la o temă, fie câte unul la fiecare temă. Concepte precum *ficțiune, realitate, "eu" real/"eu" ficțional, text ficțional, text nonficțional* vor fi abordate în studiul comparativ al textelor ficționale și nonficționale.

De exemplu:

pentru tema *Adolescența*: un text despre psihologia adolescenței; un fragment de jurnal intim (de exemplu, Isabela Bănică *Întâmplări din viaa mea. Mothovimata an ar murro ivipen*);

pentru tema *Joc și joacă*: descrierea unui joc pentru calculator (text publicitar); funcțiile jocului (text științific); Vasile Ionescu, *Dalba monastire* etc.

pentru tema *Familia*: un text legislativ privitor la familie; un reportaj despre situații de familie; Romka Demeter, *Mure Dadesqe*.

pentru tema *coala*: un discurs oratoric pe tema învățământului (Dimensiuni ale învățământului minorităților naționale din România)

pentru tema *Iubirea*: un text științific despre psihologia adolescentului; o scrisoare de dragoste un eseu despre dragoste, fragment din *Cântarea cântărilor*, un fragment de jurnal sau de memorii etc.

pentru tema *Scene din viaa de ieri și de azi*: un document de epocă; un text istoriografic; un fragment de memorii sau de jurnal; un text publicistic din trecut sau din actualitate etc.

pentru tema *Aventură, călătorie*: un text documentar despre exploratori celebri; un itinerar de călătorie; un eseu despre călătorie; un reportaj despre un eveniment aventuros etc.

pentru tema *Lumi fantastice*: un text științific despre fenomene "paranormale"; o mrturie despre extraterestri; un eseu despre fantastic etc.

3. Literatură și alte arte: literatură și cinematografie

Se recomandă studiul unor creații cinematografice, în vederea sesizării relațiilor dintre literatură și alte limbaje artistice. În colile care nu au dotare tehnică pentru vizionarea unor filme la clasă, profesorii pot recomanda elevilor vizionarea unor filme din programele de televiziune, urmând ca acestea să fie discutate la orele de limbă și literatura română.

Se vor discuta următoarele noțiuni de artă cinematografică: scenariu, regie, imagine, coloan sonor, interpretare actoricească.

Se vor studia:

două filme, de preferință ecranizări ale unor opere literare sau în relație cu scenariile cinematografice respective

Este de dorit ca, în măsura posibilităților, creațiile cinematografice să fie alese astfel încât să poată fi corelate cu grupajele tematice de la punctul 1.

De exemplu:

ecranizări: *Pisica albă, pisica neagră, Atră, Gadjoo dilo, Vremea iganilor* etc.

II. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate principale: (a) *normativă* și (b) *funcțională*, având ca obiectiv formarea la elevi a unor deprinderi de a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și receptarea textelor orale și scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. Se recomandă, pentru studiul limbii române, folosirea, de preferință, a textelor selectate pentru domeniul **Literatură**.

Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

1. Producerea mesajelor orale și scrise

1.1 Exprimarea orală

Forme ale exprimării orale:

- **Dialogul** (tipuri)
  - conversația cotidiană, dezbaterile
  - regulile dialogului (atenția acordată partenerului, preluarea/cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog etc.)
  - tehnici ale dialogului eficient
    - adecvarea la situația de comunicare (partener, context etc.)
    - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.)
  - structura dialogului (replică; perechi de replici; grupaje de replici etc.)
  - argumentare și contraargumentare în dialog
  - principiile ascultării active
- **Monologul** (tipuri)
  - povestirea / relatarea orală, descrierea orală, argumentarea
  - regulile monologului (contactul vizual cu auditoriul; raportarea la reacțiile auditoriului etc.)
  - tehnici ale monologului eficient
  - adecvarea la situația de comunicare (auditoriu, context)
  - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune, divertisment etc.)
  - structura monologului (introducerea, cuprinsul, încheierea)

1.2 Exprimarea scrisă

- redactarea de texte (relatarea unei experiențe personale, descriere, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, povestire, fișe de lectură, jurnal de lectură, referat, eseu structurat, tiră, anunțuri publicitare, corespondență privată și oficială, formulare tipizate)
- etapele redactării (pregătirea/ documentarea, alcătuirea planului de idei, redactarea, corectarea și verificarea, forma finală)
- reguli generale în redactare (structurarea textului, adecvarea la situație - de ex. Cerințele privind tema textului, limita de spațiu etc., adecvarea stilistică, alegerea în pagină, lizibilitate)
- etape și reguli specifice de redactare în funcție de tipul de text

1.3 Niveluri de constituire a mesajului

- **fonetic, ortografic și de punctuație**
  - Sistemul vocalic și consonantic al limbii române. *Transformări* (accidente, alterări) *fonetice*: afereza, anaptixa (epenteza), apocopa, asimilarea, asurzirea (afonizarea), contragerea, dobândirea atipică a aspirației, eliziunea, haplologia, metateza, pierderea aspirației, proteza, sincopa etc. Trecerea lui *v* în semiconsoana *w* și efectele sale. Trecerea grupurilor *-vn-* și *-pn-* în *-m-* și efectele sale. Trecerea, în dialectul romilor cld rari, a vocalei *-i-* în varianta fonetică *-ï-*, respectiv, trecerea lui *-e-* în *-ë-*. Opozițiile *h/* și */*. Valorile semantice ale vocalelor *a* și *o* în dihotomia “apropiere/depărare”. Alfabetul oficial al limbii române. Valorile literelor postpoziționale *-q-*, *-* și *-ç-*. Diftongii. Scrierea corectă a cuvintelor. Scrierea cu majusculă; desprinderea cuvintelor în silabe; folosirea corectă a semnelor de ortografie și de punctuație.
- **morfo-sintactic**
  - Obiectul morfologiei. 1. Partea de vorbire flexibile: *articolul* (hot rât și nehot rât); *substantivul*: tipuri de substantive; *adjectivul*: tipuri de adjective; *pronumele*: tipuri de pronume; *numeralul*: tipuri de numere; *verbul*: conjugarea verbului român (moduri, timpuri, persoane, număr), conjugarea verbelor împrumutate, ce conțin sufixe - isar-; 2. Partea de vorbire parțial flexibile: *adverbul*; 3. Partea de vorbire neflexibile: *postpoziția*, *prepoziția*,

conjunc ia, interjec ia.

- Partile de propozi ie: subiectul, predicatul, atributul, complementul. Propozi ia: tipologia propozi iilor. Fraza: tipuri de fraze.

- **lexico-semantic**

Vocabularul fundamental i masa vocabularului. Sensul propriu i sensul figurat. Rela ii semantice între cuvinte (sinonime, antonime, omonime). *Structura lexical a limbii rromani comune*. Lexicul rrom: *indian, prebalcanic* (elemente afgane, persane, armene ti, osete, gruzine, kurde), *balcanic* (elemente turce ti, grece ti, sud-slave / bulg re ti i sârbe ti /, române ti), *neologic*. Elemente rome cu origine necunoscut în limba rromani comun . *Modal i de îmbog ire a lexicului limbii rromani comune* (1. mijloacele interne de îmbog ire (derivarea – cu sufixe i prefixe – i compunerea); 2. mijloacele externe de îmbog ire: împrumuturile i calcul lingvistic). Rolul sufixelor –pen /-mos, -ar/- r-, -lin, -no, -utno, -(v)alo, -utro, -isar/-izel .a. Perspectiva crea iilor independente în limba rromani. Principiile moderne de lexicalizare a limbii rromani în viziunea colii Grupului de Cercet ri i Ac iuni în Lingvistica Romani al Uniunii Rromani (IRU) i al Centrului de Studii Rrome din cadrul Universit ii Sorbona din Paris.

- **stilistico-textual**

- adecvarea registrelor stilistice (standard, colocvial, specializat etc.) la situa ia de comunicare
- coeren i coeziune în exprimarea oral i scris

- **nonverbale i paraverbale:**

- gesturi, mimic , pozi ie a corpului; tonalitate, accent, pauze în vorbire, ritm etc.

2.Receptarea diverselor tipuri de texte (mesaje)orale si scrise

- schema comunic rii conceput de Roman Jakobson (componentele i func iile actului de comunicare)
- informa ia verbal în mass media audio-vizuale (tiri radio, tiri TV)
- factori care înlesnesc sau perturb receptarea (codul, canalul, contextul)

2.2.Niveluri ale recept rii

- **fonetic, ortografic i de punctua ie**

- dificultati de intelegere a mesajului cauzate de forme incorecte de pronuntare
- rolul semnelor ortografice si de punctuatie in intelegerea mesajelor scrise.

- **morfosintactic**

- ambiguitati morfosintactice care ingreuneaza intelegera mesajului

- **lexico-semantic**

- interpretarea sensului cuvintelor în context
- rolul câmpurilor semantice în interpretarea mesajelor scrise i orale

- **stilistic**

- figurile de stil, procedee artistice, registre i stiluri func ionale, elemente arhaice i regionale

- **textual**

- tipuri de texte (fic ionale i nonfic ionale); genuri i specii literare

SUGESTII METODOLOGICE

Orientarea studiului c tre elev. Profesorii vor avea ca reper nevoile reale ale elevilor adaptându- i demersurile didactice în func ie de acestea. Finalit ile disciplinei se pot realiza eficient prin centrarea pe procesul înv rii, pe activitatea elevului. Aceste aspecte presupun desf urarea la nivel de disciplin a unor activit i didactice de tip formativ i performativ. Programa colar va fi instrumentul dup care se vor ghida profesorii în activitatea la clas , iar ca instrumente de lucru vor

folosi materiale editate în colec ia Biblioteca rroma precum i alte resurse care au tratat teme asem n toare cu cele din tematica propus în actuala programa. Op iunea pentru selectarea temelor i a textelor propuse se poate baza pe chestionare de evaluare a capacit ilor i a intereselor de studiu ale elevilor, care trebuie considera i parteneri în procesul pred rii-înv rii.

Caracterul func ional, practic, aplicativ al pred rii-înv rii. Având în vedere c programa are la baz competen ele generale i cele specifice, con inuturile apar, în acest context, drept mijloace de realizare a finalit ilor disciplinei. Structura modular permite profesorilor libertate in organizarea planific rilor, con inuturile i temele propuse pot fi reluate în contexte diferite. Pentru sugestii i exemple de activit i de înv are, se poate consulta volumul *Ghid metodologic. Aria curricular Limb i comunicare, liceu*, Bucure ti, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Na ional pentru Curriculum. Textele literare propuse la o anumit tem pot fi folosite i în abordarea altor teme. Profesorii pot solicita elevii s traduc un text de mic întindere din literatura universal în limba rromani, care apoi s devin text-suport pentru o anumit tem propus în program .

Diversificarea metodelor i instrumentelor de evaluare. Evaluarea, component esen ial a procesului de înv mânt, asigur o eficien sporit înv rii. Este recomandabil ca profesorii s foloseasc în mod adecvat toate tipurile de evaluare: evaluarea ini ial , evaluarea continu i evaluarea sumativ ; evaluare de proces, de produs i de progres. Diversificarea metodelor, formelor i instrumentelor de evaluare conduce la îmbun t irea calit ii înv rii i asigur un grad ridicat al particip rii elevilor la procesul de înv are.

Literatura de specialitate ofer o palet larg de sugestii i exemple de predare, înv are, evaluare dintre cele mai moderne, la standarde europene. Pute i consulta, de exemplu, volumul *Ghid de evaluare Limba i literatura român* , Bucure ti, Editura Aramis 2001, elaborat de Serviciul Na ional de Evaluare i Examinare.

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASA A X-A

CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 4598 / 31.08.2004

Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației și cercetării nr. 4598 / 31.08.2004

București, 2004

NOT DE PREZENTARE

Disciplina *Limba și literatura română* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi și abilități necesare „pentru a face fața cerințelor societății și economiei bazate pe cunoaștere și pentru a le facilita accesul post-colar la învățarea pe toată durata vieții” (*Memorandumul asupra învățării permanente*, 2002). Achiziția, actualizarea continuă și ridicarea nivelului de cunoaștere, de deprinderi și de competențe sunt considerate o condiție preliminară de dezvoltare a tuturor cetățenilor pentru participarea acestora în societatea învățării, de la cetățenia activă la integrarea pe piața muncii (cf. *European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning - Fifteen Quality Indicators*, 2002, Comisia Europeană; Olivier de Schutter, Notis Nebessis, John Paterson, *La gouvernance dans l'Union européenne*, 2001).

Pe parcursul învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-și formeze în primul rând competențele de comunicare, indispensabile în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar și coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă și să producă mesaje orale și scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii și al literaturii române are, de asemenea, o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opinii, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale și în setul de valori și atitudini enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării, sugestii metodologice). Aceste finalități îndeplinesc corespunzător, în principal, în domeniul *Comunicare în limba maternă*, așa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Anexa 2 a Memorandumului*), cât și în competențele transversale, menționate în același document, din domeniile *Cultură antreprenorială*, *Competențe civice și de relaționare interpersonală*, *A învăța să înveți*, *Sensibilizare la cultură*.

Paradigma programelor de *Limba și literatura română* (pentru gimnaziu și pentru învățământul liceal) este una comunicativ-funcțională. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al textului literar. Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set unitar și coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul întregii școli obligatorii;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evident deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoștințe pe formarea de competențe și atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare și de extindere;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor și a situațiilor de învățare și adaptarea acestora la grupul-țintă;
- asigurarea caracterului flexibil și actual al studierii limbii române, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- reechilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise și celei orale;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare și proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii și a literaturii române în clasa a X-a sunt: (a) Limbaj și comunicare; (b) Literatură.

Potrivit planurilor cadru de învățământ în vigoare, aprobate prin ordin al ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723 / 23.12.2003, la clasa a X-a disciplina *Limba și literatura maternă* are aceleași statut și regim orar ca și disciplina „Limba și literatura română”, fiindu-i alocate **trei ore pe săptămână în trunchiul comun**, la toate profilurile și specializările.

În afara trunchiului comun, **au alocat câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)** următoarele profiluri și specializări: filiera teoretică, profil real și profil umanist; filiera vocațională – profil militar (M.A.I.), profil pedagogic și profil artistic (specializarea *Arta actorului*).

Prezentul document oferă două tipuri de curriculum diferențiat (CD):

- **CD tip A** (ale căror conținuturi sunt marcate în program prin semnul *): destinat specializărilor din cadrul filierei teoretice – profil real, tuturor specializărilor din cadrul filierei vocaționale – profil pedagogic, precum și profilului militar (M.A.I.).
- **CD tip B** (ale căror conținuturi sunt marcate în program prin semnul **): destinat tuturor specializărilor din cadrul profilului umanist și specializării *Arta actorului* din cadrul profilului artistic.

Structura programei pentru clasa a X-a este următoarea:

- Competențe generale, valori și atitudini;
- Competențe specifice și conținuturi asociate acestora;
- Recomandări privind conținuturile învățării;
- Sugestii metodologice.

Programa pentru anul X de studiu va viza dezvoltarea acestora și competențe generale, valori și atitudini, fiind structurat pe aceleași domenii de conținut: „Limba și comunicare” și „Literatură”. În primul domeniu vor fi consolidate și extinse cunoștințele și deprinderile de exprimare orală și scrisă și de receptare a mesajelor orale și scrise. Cel de-al doilea domeniu cuprinde următoarele module: „Receptarea textului literar” și „Literatură și cultură”.

COMPETENŢE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare
2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare
3. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare
4. Integrarea culturii române în context național și universal

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă românească și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și la îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corect și adecvat a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A;	CD tip B;
1.1. Identificarea funcțiilor stilistice ale limbii în studiul diferitelor tipuri de texte	registrele limbii: limbaj arhaic, popular, regional, argou, jargon; expresivitatea în limbajul comun și în limbajul poetic	valori stilistice ale unor categorii morfosintactice	valori stilistice ale unor categorii morfosintactice
1.2. Receptarea sensului unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise	sens denotativ și sensuri conotative cunoașterea sensului corect al cuvintelor mesaje mass media audio-vizuale stilurile funcționale	citirea tabelor sinoptice, a altor documente specifice domeniului de specializare	calitățile generale ale stilului: claritate, proprietate, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalitate, cursivitate, eufonie
1.3. Folosirea adecvată a strategiilor și regulilor de exprimare orală în monolog și în dialog	diverse tipuri de monolog și dezbateri pe teme de interes curent sau pornind de la textele literare studiate interviu de angajare elemente verbale, nonverbale		
1.4. Redactarea unor compoziții despre textele studiate și a unor texte funcționale	referat, analiză, comentariu cerere, proces-verbal, curriculum-vitae, scrisoare	documente specifice	tipuri de frazare în funcție de tipul de text paralela
1.5. Utilizarea, în exprimarea proprie, a normelor ortografice, ortoepice, de punctuație și morfosintactice	folosirea adecvată a cuvintelor în context folosirea corectă a formelor flexionare utilizarea corectă a elementelor de relație utilizarea corectă a unităților frazeologice pronunțarea corectă	pronunțarea corectă a numelor proprii și a neologismelor	etimologia populară, hipercorectitudinea

† **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil real și din cadrul filierei vocaționale – profil pedagogic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

	(pronun ii hipercorecte)	
--	--------------------------	--

2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A;	CD tip B;
2.1. Identificarea și analiza principalelor componente de structură și de limbaj specifice textului narativ	<ul style="list-style-type: none"> - construcția subiectului în textul narativ - compoziția textului narativ - personajele în textul narativ - modalități de caracterizare a personajului; tipuri de personaje - specii literare: basm, nuvel, roman - instanțele comunicării în textul narativ - perspectiva narativă - specii epice: nuvel, basm - registre stilistice, limbajul personajelor, limbajul naratorului - stilul direct, stilul indirect, stilul indirect liber 		<ul style="list-style-type: none"> - specii epice în plus față de cele menționate în trunchiul comun: povestire
2.2. Identificarea și analiza elementelor de compoziție și de limbaj în textul poetic	<ul style="list-style-type: none"> - titlu, relații de opoziție și de simetrie, elemente de recurență (motiv poetic, leitmotiv) - figuri semantice (tropi); - instanțele comunicării în texte lirice - elemente de prozodie - poezie epică, poezie lirică - evoluția poeziei române în literatura romani 	specii lirice	<ul style="list-style-type: none"> - lirism obiectiv și lirism subiectiv

3. Argumentarea în scris sau oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
3.1. Identificarea structurilor argumentative în diverse situații de comunicare în vederea sesizării logicii și coerenței mesajului	<ul style="list-style-type: none"> - structuri tehnice argumentative în texte literare și nonliterare, scrise sau orale (consolidare) - logică și coerența textului 	<ul style="list-style-type: none"> - structuri argumentative în texte nonliterare specifice profilului 	<ul style="list-style-type: none"> - structuri de logică și coerență a textului

* **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil real și din cadrul filierei vocaționale – profil pedagogic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Competen e specifice	Con inuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
3.2. Compararea unor argumente diferite pentru a- i formula judec i proprii	- interpret ri i judec i de valoare exprimate în texte literare		- evolu ia criticii literare

Competen e specifice	Con inuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
3.3. Elaborarea unei argument ri scrise pe baza textelor studiate	- tehnici de argumentare - verbe evaluative, adverbe de mod / predicative ca indici ai subiectivit ii evaluative; cuvinte cu rol argumentativ - structuri / tipare sintactice în argumentare - tipuri de texte (comentariu, analiz)		

4. Integrarea culturii rromani în context na ional i universal

Competen e specifice	Con inuturi		
	Trunchi comun	CD tip A;	CD tip B; ;
4.1. Analiza elementelor specifice de cultur i civiliza ie rrom în operele studiate i compararea acestora cu elemente de cultur i civiliza ie universal	- elemente privind tradi iile i obiceiurile etniei, evolu ia acesteia, manifest ri i tr s turi ale culturii rromani în textele studiate	- modalit i de reflectare a elementelor specifice de cultur i civiliza ie în diverse arte (dans, muzic , film, arte vizuale)	- proiecte privind specificul culturii rromani pornind de la date prezente în operele literare
4.2. Eviden ierea formelor actuale de manifestare a culturii rromani	- rolul personalit ilor culturale actuale provenite din rândurile etniei în context local/na ional - forme actuale de manifestare a culturii rromani (dans, muzic , arte, film etc.)	- proiecte privind manifest ri culturale semnificative din actualitate (dans, film etc.)	- ilustr ri ale tendin elor actuale ale literaturii rromani din literatura rromani din diferite ri

RECOMAND RI PRIVIND CON INUTURILE ÎNV RII

Con inuturile înv rii sunt grupate în dou domenii: **I. Literatur** , **II. Limb i comunicare**. În domeniul **Literatur** , clasa a X-a urm re te familiarizarea elevilor cu: principalele tipuri de texte literare; no iunile i tehnicile de analiz i de interpretare menite s înlesneasc în alegerea textelor epice i lirice, în proz sau în versuri; repere de ordin istoric care s ajute la formarea unei viziuni de ansamblu asupra literaturii rome.

* **Curriculum diferen iat A (CD tip A)** se adreseaz specializ rilor din cadrul liceului teoretic – profil real i din cadrul filierei voca ionale – profil pedagogic.

** **Curriculum diferen iat B (CD tip B)** se adreseaz specializ rilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Maniera de prezentare a conținuturilor permite profesorilor și autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice).

În clasa a X-a se vor studia **minimum 11 texte literare** – pentru trunchiul comun, ****12 texte literare** – pentru curriculum diferențiat B, la care se adaugă studiul – integral sau fragmentar – al unor texte ilustrative pentru recenzie / cronică literară, studiul critic. Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare listă minimală, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; **atractivitate; valoare; varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Programa oferă sugestii, cu titlu de exemplificare, menite să ajute opțiunile profesorilor.

Listele de exemple sunt deschise. Profesorii (autorii de manuale) pot alege alți autori sau texte care nu figurează în aceste liste.

Cel puțin jumătate dintre textele selectate vor aparține autorilor: Rajko Djurić, Delia Grigore, Isabela Bănic, C.S. Nicolaescu-Ploșor, Petre Copoiu, Costică Bălan, Marius Lakatos, Gheorghe Saru, Marcel Courthiade, Vasile Ionescu, Katarina Taikon, Mateo Maximoff, Ivan Nikolić, Santino Spinelli, Luminița Mihai-Cioabă, Mariela Mehr, Bronisława Wejs.

Este bine să se acorde atenție, în măsura posibilităților, studiului unor texte **integrale**. Evident, lucrul acesta nu exclude recursul la texte fragmentare, mai ales în cazul speciilor literare de mari dimensiuni (nuvel, basm etc.).

Profesorii pot să lărgesc numărul de texte propuse pentru studiu sau să recurgă la lecturi suplimentare în corelație cu tipurile de texte studiate. Pentru ilustrare pot fi recomandate și scrieri din literatura universală, literatura română în traducere română.

I. Literatură

1. Receptarea textelor literare

1.1. Lectura textelor literare

A. Cum citesc proză narativă?

- Proză scurtă - cel puțin în 2 texte / **3 texte: un basm (de exemplu: *Povestea broastei* (E ambaqi parami i), Costică Bălan; *Povestea lui Harap Alb*, Ion Creangă; *Basme române*, culese de Barbu Constantinescu etc.); o nuvelă (de exemplu: *Întâmplări din viaa mea* (Mothovimata andar murro živipen), Isabela Bănic; *Faraonii*, Ion Agârbiceanu etc.); ****o povestire** (de exemplu: *Izgonii*, Katarina Taikon; *Seară la bălci*, Katarina Taikon; *Ivan Turbinc*, Ion Creangă; *Povești urs reți*, C.S. Nicolaescu-Ploșor; *Romane parami a*, Petre Copoiu; *Nika de pe len*, Alexandru Ruja-Grăbussy; *Povestiri române*, Irina Zrínyi-Gábor etc.).
- Roman - 3 texte, alese astfel încât să poată fi abordate aspectele esențiale ale genului: acțiune și personaje, perspectivă narativă, tehnici narative, stil, expresivitate. De exemplu: *Prețul libertății*, *Ursitoarele*, *A aptea fiică* – Mateo Maximoff; *Te urasc Europa*. *Memoriile unui igan al secolului XX*, Vasile Ionescu; *iganiada*, Ion Budai Deleanu; *Legile atreii*, Valeric Stănescu etc.
- Evoluția prozei în literatura română: repere istorice și actualitate.

B. Cum citesc poezie?

- Două grupaje de minimum 3 texte poetice fiecare: poezie epică (de exemplu: *Furtul cailor*, *Cântec de demult*, *Romane taxtaja*, Costică Bălan; *àso lekhaimasqo*, Žak Prever; *Pe-*

droma, Bikinav tumenqe mirre asva, Mateo Maximoff; *O jertisaripen*, Nina Vinkova etc.); poezie liric (de exemplu: *O angluno la phuveako*, Lumini a Mihai Cioab ; *Miro barvalipen*, Santino Spinelli; *Bi kheresqo bi limoresqo*, Rajko Djuric; *Avela o dives amaro*, Disoran Zekir; poezii scrise de Papù a - Bronislawa Wejs etc.). Grupajele vor fi alc tuite astfel încât s ilustreze: aspecte esen iale ale genului, motive poetice, rela ii de opozi ie i de simetrie, figuri semantice, lirism obiectiv i lirism subiectiv, diversitate prozodic .

- Evolu ia poeziei în literatura rrom : repere istorice i actualitate.

1.2. Confruntarea cu receptarea de c tre ceilal i a textelor literare

A. Cum discut despre un text literar?

- Argumentarea interpret rilor i a judec ilor de valoare.

2. Literatur i cultur

- tradi iile, obiceiurile etniei, tr s turile culturii rromani reflectate în textele studiate sau în alte texte practicate de membrii etniei;
- personalit i culturale actuale provenite din rândurile etniei;
- proiecte privind formele actuale de manifestare a culturii rromani;
- literatura rromani din diferite ri.

II. Limb i comunicare

Studiul limbii rromani se axeaz pe dou coordonate: (a) *normativ* i (b) *func ional* , având ca obiectiv deprinderea elevilor de a folosi limba rromani corect, adecvat i eficient în producerea i receptarea textelor orale i scrise.

Abordarea con inuturilor propuse se va face în ordinea aleas de autorii de manuale sau de profesori, ace tia integrându-le acolo unde consider c au eficien didactic . Se recomand **folosirea ca texte-suport pentru studiul limbii a celor selectate pentru domeniul „Literatur “**, ca i stabilirea de corela ii între diverse discipline având ca obiect folosirea limbajului (stilistic).

Apari ia unui anumit element de con inut în program nu impune existen a unei lec ii cu acela i titlu în manual. Se recomand abordarea acestor elemente prin modalit ile care permit în elegerea fenomenului respectiv: exerci ii, exemplific ri, explica ii succinte etc. Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplica iilor practice.

1. Producerea mesajelor orale i scrise

1.1. Exprimarea oral

A. Dialogul

- tipuri: *dezbaterea; interviul de angajare*
- actualizarea regulilor, a tehnicilor i a structurii dialogului

B. Monologul

- tipuri: *monolog argumentativ*
- actualizarea regulilor, a tehnicilor i a structurii monologului

C. Evaluarea discursului oral, în func ie de urm toarele repere:

- con inutul discursului (adecvarea la tema expunerii, a dialogului; pertinen a interven iilor, claritatea ideilor, înl n uirea logic a acestora);
- componenta verbal (utilizarea corect a aspectelor de ordin fonetic, lexical, a aspectelor de sintax a propozi iei i a frazei; utilizarea adecvat a regulilor i procedeele care asigur organizarea general a unui text: leg tura între fraze, coeren a între p ri, structura textual narativ , descriptiv , argumentativ , utilizarea regulilor i procedeele care determin folosirea

limbii în context: utilizarea registrelor limbii, a normelor de interacțiune verbală, adaptarea la parametrii situației de comunicare etc.)

- componenta nonverbală (elemente kinestezice: privire, atitudini corporale, mișcări, gesturi, expresia feței; poziția locutorilor etc.) și componenta paraverbală (vocea: calitate, debit, inflexiuni, intonație, pauze etc.).

1.2. Exprimarea scris

Compuneri colare: referat, comentariu, analiză, proiecte

Texte de tip funcțional: cerere, proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare.

Niveluri de constituire a mesajului

a) fonetic, ortografic și de punctuație

- pronunțarea corectă (pronunțarea și scrierea corectă a numelor proprii, pronunții hipercorecte)
- pronunțarea nuanțată (ton, pauză, intonație)
- norme ortografice și de punctuație

b) morfosintactic

- folosirea corectă a formelor flexionare (forme flexionare ale verbului, adjective cu grade de comparație, numerale, pronume, etc.)
- utilizarea corectă a elementelor de relație (prepoziții, conjuncții, pronume relative, interjecții, pronume relative etc.)

c) lexico-semantic

- utilizarea variantelor lexicale literare
- utilizarea corectă a unităților frazeologice
- sens denotativ, sensuri conotative

d) stilistico-textual

- calitățile generale ale stilului: claritate, specificitate, precizie, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalitate, cursivitate
- stil direct și stil indirect
- stilurile funcționale
- folosirea registrelor limbii (arhaic, popular, regional, argou, jargon)
- tipuri de texte și structura acestora: epice și lirice

e) nonverbal și paraverbal

- rolul elementelor nonverbale și paraverbale: privire, gesturi, mimă, spațiul dintre persoanele care comunică, tonalitate, ritmul vorbirii etc.

2. Receptarea diverselor tipuri de mesaje

- informația verbală în mass media audio-vizuale (tiri radio, tiri TV)

Niveluri ale receptării

• fonetic, ortografic și de punctuație

- dificultăți de înțelegere a mesajului cauzate de forme incorecte de pronunțare
- rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise

• morfosintactic

- ambiguități morfosintactice care îngreunează înțelegerea mesajului

• lexico-semantic

- interpretarea sensului cuvintelor în context
- rolul câmpurilor semantice în interpretarea mesajelor scrise și orale

• stilistico-textual

- rolul figurilor de stil

- rolul elementelor arhaice și regionale în receptarea mesajelor
- receptarea în funcție de tipurile de texte (ficționale și nonficționale)
- receptarea în raport cu genurile și speciile literare în care se încadrează textele respective
- tipuri de texte și structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ.
- **nonverbal și paraverbal**
- influența elementelor nonverbale și paraverbale asupra înțelegerii mesajului oral

SUGESTII METODOLOGICE

- *Orientarea studiului către elev.* Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-și demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se pot realiza eficient prin centrarea pe procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune un accent mai mare pe activitățile didactice de tip formativ și performativ, care presupun implicare și interacțiune pentru rezolvarea unor sarcini de învățare concrete. Profesorii se vor ghida în activitatea la clasă în primul rând după programa școlară și vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile și adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează. Profesorii au libertatea de a selecta atât metodele pe care le consideră cele mai adecvate pentru atingerea finalităților vizate, cât și temele și textele pentru studiu. Opțiunea pentru selectarea temelor și a textelor se poate baza pe chestionare de evaluare a capacităților și a intereselor de studiu ale elevilor din clasă.
- *Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării.* Având în vedere că programa are la bază competențele generale și cele specifice, în acest context, drept mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce privește producerea de mesaje scrise și orale se vizează competențele procedurale care se pot fi transferate în contexte diverse (rezumare, analiză, comparare, argumentare, descriere etc.). Textele ficționale și nonficționale vor fi folosite ca mijloace pentru formarea deprinderilor de receptare, care se pot fi aplicate adecvat și la lectura altor texte de același tip. Pentru sugestii și exemple de activități de învățare, se poate consulta volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă și comunicare, liceu*, București, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.
- *Diversificarea metodelor și instrumentelor de evaluare.* O eficiență sporită a învățării decurge și din tipurile de evaluare folosite în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaționale toate tipurile de evaluare: evaluare inițială, evaluare continuă și evaluare sumativă; evaluare de proces, de produs și de progres. De asemenea, pentru a face învățarea mai atractivă pentru elevi, se pot folosi metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, investigația, referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Pentru exemple și sugestii, se poate consulta volumul *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.

Programa pentru cl. a IX-a – a X-a fost elaborat de:

1. Daniela Cristil Chircu – Teleorman
2. Elena Mota – Iași

B. Programa colar pentru limba rromani, an I, în Programul de recuperare colar „ansa a II-a”

Curriculum pentru Limba si cultura rromani

(Anul I) ÎN CADRUL PROGRAMULUI "A DOUA SANSA" DERULAT DE FUNDATIA PENTRU O SOCIETATE DESCHISA ÎN COLABORARE CU reseaua de INVATAMÂNT DIN ROMÂNIA

Autori:

înv.. **Mirena Cionca**, inspectoare pentru rromi la I.Sc.Jud. Timisoara
lect. univ.dr. **Gheorghe Sarau**, inspector pentru limba rromani în MEN
înv. **Mihaela Zatreanu**, Scoala 136, sect. 5, Ferentari (Bucuresti)
cercet.**Firuta Tacea** , Institutul de Stiinte ale Educatiei

---

1. NOTA DE PREZENTARE

Curriculum-ul de limba si cultura rromani (anul I de studiu) a fost structurat ca instrument de lucru în cadrul Programului " A doua sansa" si este destinat rromilor de la grupele/clasele de recuperare scolara, care studiaza câte 2h/saptamâna limba si cultura materna rromani, el putând însa fi utilizat si în cadrul programelor de recuperare scolara din reseaua de stat si din cea initiata de ONG-uri.

Studiul limbii si culturii rromani la clasele/grupele de recuperare scolara reprezinta, alaturi de studiul limbii si literaturii române, o componenta esentiala din aria curriculara " limba si comunicare", asigurând elevului accesul la resursele limbii si culturii rromani.

Curriculum-ul de limba si cultura rromani este structurat, în anul I de studiu, pe obiective ce vizeaza formarea si dezvoltarea competentelor de comunicare orala si de cunoastere a culturii proprii, scrierea în limba materna rromani facându-se abia din anul II de studiu.

Din aceasta perspectiva, programa cuprinde:

1. Obiective - cadru;
2. Obiective de referinta si activitati de formare / învătare;
3. Exemple de tematici de abordat pentru realizarea obiectivelor (continuturi).

Continuturile mesajelor antrenate în comunicarea cu tinerii cursanti vor fi adecvate/adaptate vârstei lor si nivelului de cunoastere de catre acestia a limbii si culturii rromani.

II. OBIECTIVE - CADRU

1. Consolidarea capacitatilor de receptare orala
2. Îmbunatatirea capacitatii de exprimare orala
3. Afirmarea si pastrarea identitatii etnice prin limba si cultura
4. Dezvoltarea atitudinilor de empatie culturala si interculturala

III. OBIECTIVE DE REFERINTA SI EXEMPLE DE ACTIVITATI DE ÎNVATARE

1. Consolidarea capacitatilor de receptare orala

Obiective de referinta:

La sfârșitul anului I, cursantul va fi capabil:

1.1. sa înțeleaga semnificatia globala a unui mesaj oral, articulat clar.

1.2. sa recunoasca sensul exact al unor cuvinte din mesajele audiate.

1.3. sa reactioneze verbal / nonverbal la un mesaj oral.

1.4. sa distinga într-o comunicare orala între: cine face comunicarea, cu cine se comunica si despre cine/ce se comunica .

Exemple de activitati de învățare:

Pe parcursul anului I, se recomanda urmatoarele obiective:

- exercitii de tipul "adevarat" / "fals"

- selectarea, ordonarea si comentarea imaginilor

- selectarea de imagini si indicarea unor obiecte existente în mediul ambiant

- jocuri cu executare de comenzi

- jocuri de rol

- pantomima

- exercitii de raspuns la formulari si cerinte

- jocuri didactice

- jocuri de rol

2. Îmbunatatirea capacitatii de exprimare orala

Obiective de referinta:

Exemple de activitati de învățare:

La sfârșitul anului I, cursantul va fi capabil:

2.1. sa foloseasca un lexic variat într-un dialog pe o tema data.

2.2. sa realizeze acordul predicat subiect, adjectiv - substantiv într-o comunicare orală.

2.3. sa se prezinte si sa prezinte o alta persoana, fluent, coerent, corect, pe baza întrebărilor de sprijin într-o situație dată.

Pe parcursul anului I, se recomanda următoarele obiective:

- jocuri de imagini
- discutii pe baza suportului vizual
- formulare de propozitii
- exercitii de tipul "adevarat"/ "fals"
- jocuri de rol
- interviuri simulate

3. Afirmarea si pastrarea identitatii etnice prin limba si cultura

Obiective de referinta:

La sfârșitul anului I, cursantul va fi capabil:

3.1. sa relateze oral experienta proprie în legătura cu: familia, comunitatea, obiceiurile si traditiile.

3.2. sa valorifice în dialogul cu cei din jur elementele de istorie orală specifice comunitatii / neamului de apartenenta.

3.3. sa cunoasca si sa comunice aspecte referitoare la noile tendinte de evolutie a culturii romani.

Exemple de activitati de învățare:

Pe parcursul anului I, se recomanda următoarele obiective:

- jocuri didactice de tipul: " Eu si familia mea"; " Tu si comunitatea din care faci parte" s.a.
- serbari/manifestari cultural-artistice cu specific rrom
- proiecte de istorie orală
- dezbateri pe teme date / liber alese
- mese rotunde cu invitati din comunitate
- întâlniri cu autoritatile locale.

4. Dezvoltarea atitudinilor de empatie culturala si interculturala

Obiective de referinta:

La sfârșitul anului I, cursantul va fi capabil:

4.1. sa manifeste interes si receptivitate pentru obiceiurile si traditiile etniilor si neamurilor de apartenenta ale colegilor.

Exemple de activitati de învățare:

Pe parcursul anului I, se recomanda următoarele obiective:

- activitati interculturale spectacole, serbari etc.) interetnice
- studii de caz
- interviuri

- activitati intracomunitare.

IV. Continuturi *

Pentru atingerea obiectivelor stabilite, se recomanda valorificarea unor continuturi prezentate sub forma unor tematici de tipul:

A. ME THAJ MIRI FAMILIA / Eu si familia mea: *Me Eu, Miri familia Familia mea, K-ël amala La prieteni.*

AMARO KHER / Casa noastra : *O kher amare dadenqo. Amaro apartamènto Casa parinteasca. Apartamentul nostru, O kher amare dadenqo. Amare avlina Casa parinteasca. Curtea, Miri livni Camera mea, Adies si dies baro. Sar Nakhel amenqe o vaxt (i vrama) Astazi este sarbatoare. Cum ne petrecem timpul.*

SAR XAS / Alimentatia: *Texarinaqo / javinaqo xabe Micul dejun, Avdives / ades si amen manusa / akharde ka-i skafèdi / sinia Astazi avem musafiri la masa, 3as te kinas! / K-ël kinimata La cumparaturi, And-i ta3i (xamasqi livni) La bucatarie.*

I STRÀDA / I VÛLICA Strada : *Phiravas amen p-i stràda (vùlica) Plimbare pe strada, Soça phiras (3as)? So malavas / arakhas p-o drom (p-i stràda)? Cu ce calatorim? Ce întâlnim pe strada?, Sar ame 3as p-o drom?*

Cum circulam?, *And-o parko În parc.*

AMARI SKOLA / Scoala noastra: *Ìta amari skòla! Iata scoala noastra!, I siklarlin kaj ame siklœvas Sala noastra de clasa, Sportosqi òra Ora de sport, skolaqi bar / xurdelin Curtea scolii, And-o klasaço chindimos În pauza.*

BERSKOTORA / Anotimpurile: *Pasmilaj. Inklite ël parne (pasmilaesqe) luludæ! Primavara. Au rasarit ghiocerii! O milaj. skolaço chindimos k-i deræv Vara. Vacanta la mare, O sarel. (O durardomilaj) Toamna, O ivend. Opr-o izdralno Iarna. Pe derdelus.*

3IVUTRE, CIRIKLA / Animale. Pasari: *Kheresqe 3ivuttre Animale domestice, Baraqe cirikla Pasari domestice, Ël vesesqe 3ivuttre thaj cirikla Animalele si pasarile salbatice, K-i 3ivutrenqi barLa gradina zoologica.*

CARA, LULUDA, FRUKTENQE / PHERENQE RUKHA, RUKHA / KASTA Plante, flori, pomi fructiferi, copaci

O BIANDIPNASQO THAN / Locul natal: *I themesqi màpa Harta tarii, Ël reliefasqe fòrme / riga Formele de relief, Ël kardinàlo virama Punctele*

cardinale, *O serutno themesqo foro(s) Capitala tarii, Amaro zudeco* Judetul nostru.

B.EU SI FAMILIA MEA: Eu, Corpul meu, Îmbracamintea mea; Familia mea, Locuinta noastra, Camera mea; Ocupatiile parintilor; Activitati în familie/ La cumparaturi/ Aprovizionarea/ La piata; Sa aranjam masa/ Micul dejun/Prânzul/ Cina; Avem musafiri; Ziua de nastere; Prietenii nostri; În vizita laprieteni; Comportament si relatii în societate (Prezentare, Salut, Rugaminte, Permisuni, Formulari de scuze etc.)

SATUL: Casa, Curtea; Animalele domestice, Pasari; Gradina: Legume/Fructe/ Pomi fructiferi/ Copaci; Padurea; Câmpul: Animale salbatice.

ORASUL: Strada, Cladirile importante (edificii culturale si istorice); Mijloace de transport; Circulatia; Parcul.

SCOALA: Scoala noastra, Clasa, Orarul, Ghiozdanul si rechizitele scolare; Sala de sport; Biblioteca scolii; Colegii; Învatatoarea/ Învatatorul.

EXPRIMAREA TIMPULUI: Anotimpurile si vacantele scolare, Exprimarea orei, Zilele saptamânii, Lunile anului, Anotimpurile si vacantele scolare.

TIMPUL LIBER: Programul zilnic (inclusiv si din perspectiva educatiei sanitare), Preocupari extrascolare: În excursie, Pe terenul de joaca: Jocul, Spiritul de echipa, Pe derdelus, La scaldat, La gradina zoologica, Sarbatorile laice si religioase mai importante.

MEDIUL ÎNCONJURATOR: Îngrijirea mediului, Curatenia.

* În activitatea de predare nu se va folosi terminologia de specialitate din domeniul gramatical.

Program elaborat de :

înv.. **Mirena Cionca**, inspectoare pentru rromi la I.Sc.Jud. Timisoara
lect. univ.dr. **Gheorghe Sarau**, inspector pentru limba rromani în MEN
înv. **Mihaela Zatreanu**, Scoala 136, sect. 5, Ferentari (Bucuresti)
cercet.**Firuta Tacea** , Institutul de Stiinte ale Educatiei

**C. Programa colar pentru istoria i tradi iile minorit ii rromilor
(clasele VI–VII)**

**MINISTERUL EDUCA IEI I CERCET RII
CONSILIUL NA IONAL PENTRU CURRICULUM**

ISTORIA I TRADI IILE MINORIT II RROMILOR

Programa colar pentru clasele a VI-a – a VII-a*

- Elaborat de **Liviu Cern ianu** în anul 1999 i revizuit între anii 2003 - 2005 de:
  1. Petre Petcu
  2. Laura C pi
  3. Delia Grigore

***Aprobat prin ordin al ministrului
nr. 3249 din 14 febr. 2005***

Bucure ti, 2005

NOT DE PREZENTARE

Obiectul de studiu *Istoria și tradițiile minorității rromilor* își propune:

- cunoașterea adevărului istoric privind vechimea, complexitatea și specificul relațiilor rromilor din spațiul românesc cu populația majoritară;
- promovarea încrederii și respectului la nivel interetnic;
- valorificarea surselor documentare și etnografice referitoare la trecutul minorității rroma;
- stimularea interesului pentru cunoașterea localității și regiunii în care trăiește minoritatea rroma și recuperarea memoriei acestui grup etnic.

Elaborarea programei de *Istoria și Tradițiile minorității rromilor* a pornit de la următoarele premise:

- introducerea noului plan-cadru și implicit a obiectului *Istoria și tradițiile minorităților* la clasele a VI-a și a VII-a cu o oră de trunchi comun (pentru învățământul în limbile minorităților naționale);
- dezvoltarea unei strategii didactice pornind de la obiective care favorizează formarea de competențe și atitudini specifice unui domeniu de cunoaștere;
- abordarea istoriei dintr-o perspectivă interetnică și interculturală (este fundamental în acest sens folosirea noțiunii de civilizație în diversitatea sa spațio-temporală și ca realitate complexă la nivelul unor comunități diferite);
- asigurarea coerenței la nivelul ariei curriculare Om și societate (prin stabilirea de legături cu programele de *Istorie, Geografie și Cultură civică*) și între arii curriculare (prin realizarea conexiunilor cu programa de *Limbă și literatură maternă*);
- proiectarea unui set unitar de obiective cadru și de referință pentru *Istoria și tradițiile tuturor minorităților*, în corelație cu obiectivele programei generale de istorie.

În acest context, structura programei de față cuprinde: obiective cadru, urmăriți pe parcursul celor doi ani de studiu; obiective de referință, activități de învățare și conținuturi proiectate pentru fiecare dintre cele două clase.

În actuala prezentare, programa de Istoria și tradițiile minorității romilor apare ca un instrument util de lucru nu numai pentru profesorii care predau această disciplină, dar și pentru colegii lor din aria curriculară. Om și societate care intră astfel în contact cu realități mai puțin abordate și interesante prin încredințarea lor culturală.

OBIECTIVE CADRU

1. Cunoașterea și folosirea termenilor specifici istoriei și civilizației romilor
2. Cunoașterea și utilizarea surselor documentare referitoare la trecutul și prezentul comunităților de romi
3. În alegerea timpului și a spațiului istoric în contextul civilizației române
4. Participarea la activitățile de interes local care să valorizeze pozitiv relațiile dintre minoritatea romă și populația majoritară

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Cunoașterea și folosirea termenilor specifici istoriei și civilizației romilor

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- 1.1 să recunoască termeni specifici istoriei și civilizației romilor
- 1.2 să facă analogii între termeni specifici romilor și termeni românești

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- lectură comentată a unor surse;
- descriere de documente, imagini, murturi muzeografice, fotografii;
- citirea unor definiții de dicționar (pe o anumită temă);
- formularea de opinii.

2. Cunoașterea și utilizarea surselor documentare referitoare la trecutul și prezentul comunităților de romi

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- 2.1 să identifice surse pe baza cărora se poate reconstitui trecutul comunității
- 2.2 să recunoască elemente comune cât și deosebiri între comunitățile romilor din România

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- culegere de legende și creații folclorice locale;
- vizitarea unor ateliere meșteșugărești în familii de romi;
- participarea la evenimente din viața comunității.

3. În alegerea timpului și a spațiului istoric în contextul civilizației romilor

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- 3.1 să descrie evenimente și personalități ale istoriei și civilizației romilor
- 3.2 să descrie cadrul geografic al comunității în care trăiește

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- culegere imagină pe hartă;
- excursie tematică;
- studiu cu izvoare documentare.

4. Participarea la activitățile de interes local care să valorizeze pozitiv relațiile dintre minoritatea romă și populația majoritară

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- 4.1 să relateze experiențe pozitive și negative rezultate din contactul cu diferite comunități etnice
- 4.2 să manifeste disponibilitate pentru participarea la proiecte comunitare autofinanțate sau cu alte surse de finanțare

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VI-a, se recomand următoarele activități:

- dialog cu invitați din generația vârstnică;
- conceperea unui proiect întemeiat pe realități locale.

CONȚINUTURI

1. Rromii – identitate asumată și identitate atribuit

- Istoria orală – memorii ale memoriei colective
- Repere ale culturii tradiționale: familia (statutul copilului) și comunitatea
- Neamurile de rromi și ocupațiile tradiționale
- Rromii în folclorul și literatura română. Stereotipuri negative și pozitive

2. Originea și migrarea rromilor

- Primele izvoare cunoscute
- Structuri sociale și religioase din India veche
- Prezența rromilor în Orientul Apropiat, nordul Africii și Imperiul Bizantin
- Etimologiile termenilor de “rrom” și “igan”
- Așezarea rromilor în spațiul românesc și realitățile social-economice din epocă

3. Statutul social-economic și politic al comunităților de rromi

- Originea și evoluția robiei, starea de robie și starea de servitute
- Modul de viață: nomadism și sedentarizare
- Organizarea socială a rromilor. Forme de control și sancțiuni intracomunitare
- Locul rromilor în economia țărilor Române

4. Situația rromilor în Transilvania

- Voievodatul iganilor (rromilor) ca formă de autonomie
- Politici de asimilare inițiate de Maria Tereza și Iosif al II-lea
- Rromii în scrierile iluministe

CLASA A VII-A

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Cunoașterea și folosirea termenilor specifici istoriei și civilizației rromilor

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

- 1.1 să explice în termeni accesibili vârstei noțiuni specifice civilizației rromilor
- 1.2 să utilizeze termeni specifici civilizației rromilor

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

- discutarea unor fișe de lectură cu temă bine precizată;
- exerciții de definire a termenilor.

2. Cunoașterea și utilizarea surselor documentare referitoare la trecutul și prezentul comunităților de rromi

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

- 2.1 să identifice aspecte specifice culturii și civilizației române folosind surse diferite
- 2.2 să comenteze și să argumenteze conținutul unor documente sau evenimente privind conviețuirea interculturală
- inițiere în parcurgerea principalei bibliografii de profil (M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Dimitrie Dan, C.S. Popperboianu, Nicolae Iorga, Ion Chelcea, G. Potra), pasaje din lucrări istorice.
- recunoașterea și comentarea unor imagini fotografice - document
- schiarea biografiei celei mai vechi familii din comunitatea etnică locală

3. În alegerea timpului și a spațiului istoric în contextul civilizației române

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

- 3.1 să fac legături între diferite aspecte ale istoriei altor popoare
- 3.2 să precizeze cadrul geografic și contextul social-politic corespunzător fiecărei perioade din istoria comunității române

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

- dezbateră conținutului unor produse mass-media (filme, emisiuni de radio și televiziune, presă și publicații periodice, apariții editoriale);
- alcătuirea unui album / colecție privind principalele valori ale contribuției române în diverse domenii de activitate.

4. Participarea la activitățile de interes local care să valorizeze pozitiv relațiile dintre minoritatea rromă și populația majoritară

Obiective de referință

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

- 4.1 să interpreteze experiențe pozitive și negative rezultate din contactul cu diferite comunități etnice
- 4.2 să manifeste disponibilitate pentru participarea la proiecte comunitare autofinanțate sau cu alte surse de finanțare

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a VII-a, se recomand următoarele activități:

- comentarea unor fapte, atitudini, comportamente și abordarea lor critică;
- jocuri de rol;
- elaborarea unui cronograf și / sau constituirea unei colecții de documente privind istoricul și valorile comunității locale;
- expoziții;
- dezbateră;
- conceperea unui proiect întemeiat pe realități locale.

CONȚINUTURI

1. De la robie la emancipare în Europa modernă

- Curentul aboliționist în societatea românească
- Legile dezrobirii
- A doua mare migrație (mijlocul secolului al XIX-lea)
- Rromii din Basarabia și Bucovina

- Adunările rromilor de la Cohalm și Iba fal u (ianuarie și aprilie 1918)
- 2. Un model cultural al rromilor – Rromanipen-ul**
- Obiceiuri de familie
  - Dreptul comunitar
  - Dimensiunea magică a existenței; dualismul Bine - R u
- 3. Rromii în perioada interbelică**
- Integrare și asimilare
  - Încercări de organizare politică și profesională
  - Concepții rasiste în România anilor '30
  - Rromii în timpul regimului Antonescu. Deportarea rromilor în Transnistria
- 4. Rromii sub dictatura comunistă**
- Modalități de asimilare și măsuri represive împotriva comunităților de rromi
  - Probleme social-economice ale rromilor
  - Destrămarea comunităților tradiționale. Modificări în sfera tradițiilor și a obiceiurilor
- 5. Comunitățile de rromi în România, după 1989**
- Participarea rromilor la evenimentele din decembrie 1989
  - Organizarea rromilor în partide, asociații, fundații etc. și integrarea în structurile sociale și politice ale României
  - Rromii și imaginea lor în orizont local, național și european. Rromii – o minoritate europeană
  - Curente în mișcare contemporană a rromilor

TERMENI

- Atigan	- gagio	- potcovar
- aurar/bie	- gypsy	- rotar
- birnic	- giude de igani	- rudar
- Bizan	- gros/grosul h t miei	- saraceni
- bohemieni	- hatman	- s la
- breasl /isnaf/rufet	- holop	- sinti
- buliba	- laie	- stabor
- cld rar/spoitor	- l ie	- atr
- ceat	- l utar	- taraf
- cioc na / ug u	- lingurar	- v taf
- cov tar	- manouche	- v tra
- dajdie	- nazâr	- zigeuner
- d st u	- netot	- zl tar
- fierar/l ie	- nomad	
- fusar	- ordalie	